

Láche cháve adadživeseskere (Dobrá mládež dneška)

Katarína Šiňanská

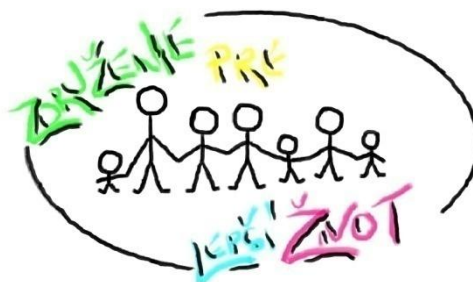
Františka Ondrašíková

Katarína Šiňanská, Františka Ondrašíková

Láche čháve adadživeseskere (Dobrá mládež dneška)

GOVERNMENT OFFICE
OF THE SLOVAK REPUBLIC

Vedecká monografia bola vytvorená v rámci riešenia projektu Láche cháve adadživeseskere, podporeného Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity. Projekt bol podporený v čase od decembra 2011 do marca 2012, v rámci výzvy Úradu vlády Slovenskej republiky na podporu sociálnych a kultúrnych potrieb a riešenia mimoriadne nepriaznivých situácií rómskej komunity. Tento projekt bol realizovaný s finančnou podporou Úradu vlády SR. Za obsah projektu je výlučne zodpovedné Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT.

Autorky: PhDr. Katarína Šišňanská, Bc. Františka Ondrašiková

Recenzentky: PhDr. Agnesa Kočíšová, Mgr. Tatiana Juhášová

Technickí redaktori: Bc. Magdaléna Halachová, Bc. Vladimír Lichner

Vydalo: Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT

Miesto vydania: Košice

Rok vydania: 2012

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho žiadnu časť nemožno reprodukovat', ukladať do informačných systémov alebo inak rozmnožovať bez súhlasu majiteľiek práv.

Za odbornú a jazykovú stránku tejto monografie zodpovedajú autorky. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

ISBN 978-80-970726-4-3

EAN 9788097072643

Obsah

Úvod

1 Vytváranie občianskej spoločnosti prostredníctvom podpory a rozvoja občianskej participácie, podpora komunitného rozvoja.....	8
1.1 Občianska spoločnosť ako predpoklad pre úspešný rozvoj občianskej participácie.....	9
1.2 Občianska participácia = možnosť podieľať sa na verejných rozhodovacích procesoch	11
1.3 Rozvíjanie komunít prostredníctvom procesov participácie, význam a možnosti komunitnej sociálnej práce	15
2 Význam práce s mládežou, zvyšovanie participácie mládeže, a štátna a európska politika vo vzťahu k deťom a mládeži	24
2.1 Vymedzenie konceptu práce s mládežou	24
2.2 Rola pracovníka s mládežou	26
2.3 Rámec štátnej a európskej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži = podpora mládežníckej participácie	28
3 Zvyšovanie participácie mládeže v kecerovsko-olšovskom mikroregióne.....	39
3.1 Všeobecná charakteristika kecerovsko-olšovského mikroregiónu so zameraním na problematiku mládeže.....	40
3.2 Projekt Láche čháve adadživeseskere	45
3.3 Konkrétne projektové aktivity a výsledky	47
3.3.1 Intenzívny výcvik mládeže	48
3.3.2 Plánovacie stretnutia na úrovni každej komunity	53
3.3.3 Plánovacie stretnutia na úrovni mikroregiónu	55
3.3.4 Komunitné podujatia	58
3.3.5 Prepájanie skupiny mládeže s miestnymi autoritami, budovanie partnerstiev	64
3.3.6 Propagácia projektu	67
3.3.7 Vydanie monografie.....	68
Zoznam použitej literatúry	70
Na projekte spolupracovali	75

Úvod

Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT vzniklo ako prirodzené pokračovanie aktivít neformálnej dobrovoľníckej skupiny v roku 2004 a od svojho začiatku sa zaoberá posilňovaním rozvoja vidieckej rómskej komunity. Podporuje život v zdravej multikultúrnej vidieckej komunite, naplnenej dobrými vzťahmi, vitálnymi rodinami a zodpovednými jednotlivcami. Jeho cieľom je všestranný rozvoj rómskej vidieckej komunity s uplatňovaním komplexného a systematického prístupu. Realizuje rôznorodé aktivity, napríklad doučovacie hodiny pre deti, vedenie divadelnej skupiny, aktivačné práce pre nezamestnaných, kultúrne podujatia, workshopy, tréningy a iné vzdelávacie podujatia. Zabezpečuje štipendiá pre rómskych študentov a v neposlednej miere sa venuje zvyšovaniu participácie rómskej mládeže na verejnom živote spoločnosti. Sídli v obci Rankovce a jeho pôsobenie zasahuje obce kecerovsko-olšovského regiónu.

V rámci združenia sme realizovali niekoľko úspešných projektov so zameraním na rómsku mládež, napríklad projekty Podpory zdravia, projekt Príprava rómskych lídrov na aplikáciu sociálnych projektov v kecerovsko-olšovskom regióne, projekt Talenty, projekt STOPA, projekt Daruj svoje talenty, projekt LOVESTAR, svet peňazí, či projekt PIATOK a podobne.

V roku 2010 sme sa stali členom medzinárodnej siete programu YEPP s hlavným sídlom v Berlíne, v Nemecku. Názov tohto programu je anglickou skratkou štyroch slov a to: Y- Youth = mládež, E- Empowerment = splnomocnenie, posilnenie, P- Partnership = partnerstvo, P- Programme = program. YEPP je spoločným projektom niekoľkých európskych a amerických nadácií, Medzinárodnej akadémie s názvom Freie Universität Berlin (INA) a Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), pracujúcou pod záštitou Európskej siete nadácií pre inovatívnu spoluprácu (NEF). V tejto sieti spolupracujeme s niekoľkými európskymi krajinami, ako napr. Nemecko, Poľsko, Taliansko, Írsko, Anglicko, Belgicko, Bosna a Hercegovina, Fínsko. Spoločne s mladými ľuďmi s nedostatkom príležitostí sme sa zúčastnili troch významných medzinárodných konferencií, ktorých hlavnou témou bolo zvyšovanie participácie mládeže na verejnom živote spoločnosti, a to v roku 2010 v talianskom meste Janov, v roku 2011 v nemecko-

poľskom meste Görlitz/Zgorzelec a rovnako tak v roku 2011 vo waleskom meste Cardiff. Program sa snaží riešiť sociálne problémy a zlepšiť život detí a mladých ľudí ohrozených sociálnym vylúčením a to na území celej Európy. Ciele YEPP programu sú dosahované vďaka integrovanému a systematicky podporovanému úsiliu strategických aliancií zložených z verejného, súkromného a nezávislého sektora. Program na dosahovanie zmien v mládežníckych komunitách využíva patentovanú metodiku. Zameriava sa na centrálné zapojenie mladých ľudí do rozhodovacích procesov prostredníctvom účasti mládeže v tzv. miestnych podporných skupinách. Napríklad prostredníctvom rád mládeže, mládežníckych parlamentov, neformálnych skupín, miestnych iniciatív, poradných orgánov pre samosprávy a pod.

V rámci metodiky programu YEPP momentálne naplňame operačný plán so zadanými cieľmi, ktorými sú napríklad budovanie skupiny aktívnych mladých ľudí zo štyroch obcí a to Rankovce, Kecerovce, Boliarov, Vtáčkovce, ďalej zvyšovanie vedomostí, zručností a spôsobilostí členov tejto skupiny, budovanie partnerstiev s inými MVO pôsobiacimi na našom území a ich prepájanie so skupinou mládeže. V neposlednom rade i budovanie partnerstiev s miestnymi samosprávami a ich prepájanie so skupinou mládeže. Tieto ciele naplňame prostredníctvom rôznych projektov, ako napríklad projekt Big talent show, projekt Remeslo má zlaté dno (v spolupráci s MVO Ľudia a energia) a tiež projekt Láche čháve adadživeseskere (podporený Úradom splnomocnenca vlády pre rómske komunity).

Práca s mládežou nás naplňa a zanecháva za sebou úspešné výsledky, s ktorými sú spokojné všetky zúčastnené strany. Mládež považujeme za hybnú silu rozvoja rómskych komunít a veríme, že budúcnosť závisí od nich, budúcnosť vo vyspelej multikultúrnej spoločnosti, budúcnosť, v ktorej budeme žiť LEPŠÍ ŽIVOT.

Projekt Láche čháve adadživeseskere (Dobrá mládež dneška) k tomu významne prispieva. Jeho hlavným cieľom bolo zapojenie rómskej mládeže do činnosti komunitných centier s cieľom rozvíjať miestne komunity v kecerovsko – olšavskom mikroregióne. Medzi čiastkové ciele projektu patrilo budovanie neformálnej skupiny mládeže zo štyroch obcí a to Rankovce, Kecerovce, Boliarov, Vtáčkovce, participácia vybudovanej neformálnej skupiny mládeže na plánovaní, príprave, realizácii

a vyhodnocování komunitních podujatí pre všetkých členov komunit vybraného mikroregiónu, spolupráca a sieťovanie existujúcich komunitných centier v obciach Rankovce a Kecerovce, prostredníctvom neformálneho vzdelávania rómskej mládeže poskytnúť pomoc pri vzniku a budovaní dvoch nových komunitných centier v obciach Boliarov a Vtáčkovce.

Jedným z výstupov projektu je i vydanie tejto monografie. V jej úvode Vám ponúkame teoretické východiská, ktoré definujú základné pojmy ako napríklad občianska spoločnosť, občianska participácia, komunitný rozvoj, komunitná sociálna práca, význam práce s mládežou, zvyšovanie jej participácie na verejnom živote spoločnosti, prehľad štátnej a európskej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži, a tiež praktickú aplikáciu, popis procesu, v ktorom sa snažíme o zapájanie mládeže do rozvoja kecerovsko-olšovského mikroregiónu. V závere hodnotíme konkrétne výstupy projektu Láche čháve adadživeseskere. Veríme, že táto monografia nájde svoje uplatnenie v praxi, najmä ako pomôcka v práci pracovníkov s mládežou, prípadne iných pomáhajúcich profesionálov (ako napríklad terénnych sociálnych pracovníkov, komunitných pracovníkov, pracovníkov mimovládnych organizácií, škôl a podobne), tiež zástupcov miestnych samospráv. Veríme tiež, že monografia bude slúžiť ako advokačný nástroj pre našu aktívnu rómsku mládež, napríklad pri vyjednávaniach s rôznymi skupinami aktérov, pri oslovovaní potenciálnych donorov a podobne.

Touto cestou ďakujeme všetkým, ktorí sa podieľali na príprave, realizácii a hodnotení projektu, najmä aktívnym mladým ľuďom z obcí Rankovce, Kecerovce, Boliarov a Vtáčkovce, vedúcim jednotlivých skupín mládeže, koordinátorovi projektu, všetkým lektorom, zástupcom škôl, MVO, terénnym sociálnym pracovníkom, zástupcovi Úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity z Košíc, Rómskemu mediálnemu centru, Rómskej tlačovej agentúre a v neposlednej miere predstaviteľom samospráv za ústretový partnerský prístup pri realizácii projektových aktivít.

Katarína Šišanská, Františka Ondrašiková

1 Vytváranie občianskej spoločnosti prostredníctvom podpory a rozvoja občianskej participácie, podpora komunitného rozvoja

Keď vychádzame z definícií občianskej spoločnosti od mnohých odborníkov, za jej základ je možné považovať existenciu parlamentnej demokracie. Opierajúc sa o tento predpoklad a fakt, že na Slovensku parlamentnú demokraciu máme - automaticky by sme mohli tvrdiť, že v našich podmienkach sa aktívne rozvíja i občianska spoločnosť. Tento proces však nie je taký priamočiary.

„Vývoj našej spoločnosti po roku 1989 priniesol na jednej strane veľa pozitívnych zmien v podobe slobody prejavu, v nových možnostiach v oblasti sociálnej mobility, cestovania, vzdelávania, získavania informácií a pod., avšak na druhej strane aj mnohé negatívne zmeny v rôznych podobách: prehlbovanie sociálnych nerovností, zhoršovanie medziľudských vzťahov, znižovanie sociálnych záruk, nezamestnanosť, chudoba, kríza hodnôt v konzumnej kultúre, zvýšenie kriminality, nárast sociálnej deviácie a sociálnopatologických javov mládeže“ (Kočišová, 2011, s.154).

Počas predchádzajúceho dlhotrvajúceho režimu sa občania naučili spoliehať na štát a jeho zástupcov, že pre nás zabezpečia istoty a bezpečie. Nie je to fenomén len starších občanov, ale platí to vo veľkej miere i o mladých ľuďoch, ktorí v ére socializmu prežili iba krátku dobu, ale hodnotové očakávania si osvojili od svojich rodičov. Týka sa to najmä oblastí, o ktoré sa za normálnych okolností môže postarať jednotlivec sám, rodina, či miestna komunita. Posilňovaním vplyvu a kompetencií štátu sa okresáva sloboda, schopnosť prijať zodpovednosť za svoje rozhodnutia, ako aj iniciatíva jednotlivca a miestnych spoločenstiev pri riešení verejných problémov. Občianska participácia naopak umožňuje, aby sa ľudia podieľali na rozhodovaní, ktoré ovplyvňujú ich život. Majú možnosť participovať na rozvoji komunity, v ktorej žijú, ovplyvňovať rôzne rozhodovacie procesy, ktoré v komunitách prebiehajú a vytvárať si tak priestor pre kvalitný a plnohodnotný život.

1.1 Občianska spoločnosť ako predpoklad pre úspešný rozvoj občianskej participácie

Podľa Š. Strieženca (1996, s. 205): „*občianska spoločnosť poskytuje priestor pre pluralitný prístup k sociálnej sfére, otvára priestor pre množstvo ľudských, občianskych aktivít. Zjednodušene povedané, občianska spoločnosť rešpektuje politiku, ale rozhodujúci je pre ňu človek - občan, ktorý sa stáva suverénnejší, má väčší priestor voči mocenským vzťahom a fungovaniu ekonomiky. Keď za základ občianskej spoločnosti pokladáme parlamentnú demokraciu, rastie priestor pre sociálnu aktivitu ľudí od totalitného k právnemu a sociálnemu štátu*“.

Občianska spoločnosť alebo civilná spoločnosť je súhrn dobrovoľných občianskych a spoločenských organizácií a inštitúcií spoločnosti, spravidla na rozdiel od inštitúcií verejnej správy, ktorá má donucovací charakter. Za súčasť funkčnej občianskej spoločnosti sa pokladá vysoký podiel účasti občanov na spravovaní vecí verejných a to práve cez nepolitické štruktúry. Teda vytváranie mimovládnych organizácií, podieľanie sa na ich činnosti, prípadne podieľanie sa na tzv. verejnej kontrole, ktorú spravidla vykonávajú masmédiá, či organizácie zamerané na kontrolu ľudských práv, ale aj neorganizovaní jednotlivci. Funkčná občianska spoločnosť nevyhnutne potrebuje legislatívnu podporu. Jej miera závisí hlavne na konkrétnej podobe legislatívy upravujúcej niektoré politické práva. Medzi pre občiansku spoločnosť najcitlivejšiu legislatívu patrí hlavne:

- legislatíva umožňujúca uskutočnenie práva združovať sa (zákon o nadáciách, zákon o občianskych združeniach a pod.),
- petičný zákon,
- zákon o zhromažďovaní práve,
- zákon o slobodnom prístupe k informáciám,
- daňové zákony (ktoré môžu výrazne podporiť sponzorovanie mimovládnych organizácií, prípadne pre mimovládne organizácie vytvoriť špecifické zdroje financovania - ako napr. podiel z istých typov daní),

- tlačový zákon a iné (dostupné na: [http://sk.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dianska_spolo%C4%8Dnos%C5%A5_\(modern%C3%BD_v%C3%BDznam\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dianska_spolo%C4%8Dnos%C5%A5_(modern%C3%BD_v%C3%BDznam))), dňa 23.02.2012).

K vymedzeniu toho, čo je občianska spoločnosť sa musíme pozrieť na spoločnosť “trojsektorovou optikou”. Tá delí spoločnosť na sektor prvý (verejný, štátny, vládny), druhý (podnikateľský) a tzv. tretí (nazývaný i nezávislý, neziskový, mimovládny a podobne). Práve tretí sektor je podľa mnohých odborníkov tvorený občianskou spoločnosťou, preto mu budeme venovať viac pozornosti.

Podľa A. Bednaříka a kol. (1998, s. 162) tretí sektor je typický ako sektor s mnohými menami. Ako jedno zo súhrnných označení tohto sektora: „sa vžil názov „tretí sektor“ (na rozdiel od štátneho a súkromného podnikateľského sektora). Pestrosť jednotlivých aktivít si vyžaduje aj iné termíny, pričom každý z nich zdôrazňuje inú stránku: „neziskový sektor“, „dobrovoľnícky sektor“, „verejnoprospešný sektor“, „mimovládne organizácie“ (MVO, v medzinárodnej komunikácii je tento termín zaužívaný pod skratkou NGOs – „non-governmental organizations“), „neštátne organizácie“ (čiže organizácie „neštátneho charakteru“), „charitatívne (humanitárne, filantropické, dobročinné) organizácie“, „svojpomocné skupiny, kluby, organizácie“, britský termín „non-statutory sector“ (t. j. sektor neustanovený, nevyžadovaný zákonom) či „informal sector“, jedno z amerických označení „sektor oslobodený od daní“ (tax-exempt sector), francúzsky termín „économie sociale“ (používaný vo Francúzsku a v inštitúciách Európskej únie), nemecké označenie „gemeinnützige Organisationen“ a „gemeinwirtschaftliche Unternehmen“. Český sociológ Martin Potůček používa termín „občiansky sektor“. Stretneme sa aj s novými termínmi: spomínaná „ďalšia neviditeľná ruka“, „vita activa“ (aktívny život), aréna pre „verejných podnikateľov“ (termín nadácie Ashoka) či priestor pre „verejne oduševnených jedincov“ (americký filozof Michael Novak). Na Slovensku sa koncom 80. rokov rozšíril termín „ostrovy pozitívnej deviácie“, ktorým sociológovia označovali relatívne autonómne, často na okraji oficiálneho sveta pôsobiace, niekedy až pololegálne skupiny nezávislého myslenia a konania. Na Slovensku sa popri označení „tretí sektor“ zaužívala skratka

MVO (mimovládne organizácie), hoci skutočností by bolo bližšie označenie MNO (mimovládne neziskové organizácie)“.

Na Slovensku sa občianska spoločnosť stále len obnovuje po mnohých desaťročiach potláčania a ničenia. Totalitný komunistický režim zrušil oddelenie spoločnosti a štátu a nadradil ním definované verejné blaho nad všetky ostatné záujmy. Podrobil súkromný sektor i občiansku spoločnosť štátu a vylúčil akékoľvek práva a slobody, ktoré mali prednosť pred štátom a nezáviseli od štátu. V tejto extrémnej forme fungovania spoločnosti existoval len jeden sektor – štátny. Ten riadil, zabezpečoval a kontroloval všetky sféry života ľudí. Odkedy sa naša spoločnosť transformovala, druhý a tretí sektor sa vydeľujú zo zovretia prvého-štátneho. Občania si slobodne vytvárajú vlastné organizácie na uspokojovanie svojich ekonomických, politických, sociálnych, kultúrnych a iných záujmov či potrieb. Vytvárajú si ich z vlastnej iniciatívy nezávisle od štátu, ale v súlade s jeho novými zákonmi a tiež v súlade s možnosťami, ktoré im poskytuje Listina základných práv a slobôd.

V odbornej literatúre však môžeme nájsť i zaujímavý model, ktorý občiansku spoločnosť chápe inak – nekladie do popredia trojsektorovú optiku, ale prináša nový pohľad na podoby občianskej spoločnosti. Ten tvrdí, že skutočná občianska spoločnosť nie sú len izolované neziskové či komunitné organizácie, ale je to taký typ spoločnosti, do ktorej patrí rovnako štátny sektor, ako aj privátny podnikateľský sektor a sektor neziskových organizácií. Všetky tri sektory však vytvárajú skutočnú občiansku spoločnosť iba za predpokladu, že ako partneri navzájom spolupracujú, vzájomne sa dopĺňajú a vyvažujú svoje slabé stránky svojimi prednosťami (Barát a kol., 2000).

1.2 Občianska participácia = možnosť podieľať sa na verejných rozhodovacích procesoch

„Participácii sa prisudzuje široký spoločenský, politický a občiansky rozmer. Najčastejšie sa ňou u nás rozumie účasť na spolkovom živote, členstvo v spoločenských organizáciách či účasť na voľbách, iní v nej zasa vidia organizovanie petícií či účasť na verejných stretnutiach. (...) Občianska participácia umožňuje, aby ľudia do rozhodovania videli, rozumeli mu, podieľali sa na ňom, kontrolovali ho a tým sa

nepriamo stali „spolumajiteľmi“ rozhodnutí, ktoré ovplyvňujú aj ich život“ (Paulíniová, 2005 In Pirošík, 2005, s.13).

Podľa V. Pirošíka (2005) je účasť verejnosti na rozhodovaní podmienená dvoma faktormi: prvým je aktivácia ľudí a druhým je vytvorenie priestoru na participáciu verejnosti, najčastejšie prostredníctvom legislatívneho a inštitucionálneho rámca.

Občianska participácia sa vo vyspelých krajinách bežne využíva pri mnohých typoch verejných rozhodnutí. Jedným z nich sú aj rôzne plánovania v komunitách. Participácia nie je cieľom samým o sebe ale je v prvom rade efektívnym prostriedkom (nástrojom) na dosahovanie čo najkvalitnejších verejných rozhodnutí. Proces participatívneho plánovania sa využíva už niekoľko rokov aj na Slovensku a pomaly ale isto získava svojich priaznivcov a pevné miesto v spoločnosti. Predovšetkým pokiaľ sa na ňu pozrieme vo všeobecnosti – prejavuje sa v množstve oblastí a poznáme konkrétne príklady od celoštátnej až po miestnu úroveň. Oproti moderným krajinám však máme stále čo dobiehať – napriek tomu, že zapojenie verejnosti je z formálneho hľadiska legislatívne zakotvené vo viacerých zákonoch (v Ústave SR, v Zákone o slobodnom prístupe k informáciám, v Stavebnom zákone a pod.), dodnes nie je na Slovensku vžitá a zďaleka nie je súčasťou politickej kultúry.

Ako uvádza L. Macháček (2009) podľa sociologickej a politologickej interpretácie participácia je predovšetkým „moc občana“, t.j. základný element trvalej udržateľnosti demokracie prostredníctvom práva jednotlivca zúčastniť sa verejného rozhodovacieho procesu. Participovať na živote spoločnosti vo všetkých oblastiach predpokladá aj pripravenosť a schopnosť jednotlivca nielen ku konfrontácii s inými jednotlivcami, ale aj ku konfrontácii medzi spoločenstvami, ako aj medzi jednotlivcami a existujúcimi inštitúciami. Podľa tohto možno rozlíšiť participáciu na politickú participáciu, ktorá sa spája s oblasťou formálne akceptovanej a inštitucionalizovanej činnosti a na občiansku participáciu, ktorá zahŕňa aj rozmanité formy, v ktorých sa ľudia angažujú predovšetkým v komunálnych záležitostiach prostredníctvom občianskych združení, občianskych hnutí a iniciatív, krátkodobých projektov a rozličných kampaní.

Š. Strieženec (1996) definuje participáciu ako účasť na niečom, podiel, spoluúčasť samotných občanov na riešení rôznych otázok, ktoré sa ich týkajú.

Prečo sa občania majú podieľať na verejných rozhodnutiach? Čo je to vôbec verejné rozhodnutie? Čo je možné urobiť, aby sme prekonalí nezáujem a ľahostajnosť našich spoluobčanov? Je v našich silách vyvážiť nerovnováhu v moci medzi nami – občanmi a verejnými činiteľmi? Aké sú primerané formy a techniky zapojenia občanov? Máme vôbec šancu niečo zmeniť?

Podľa Z. Paulíniovej (2005) občianska participácia je termín, ktorý sa na Slovensku začal používať začiatkom deväťdesiatych rokov a bol prenesený z anglosaského prostredia. To samozrejme neznamená, že dovtedy u nás účasť verejnosti na rozhodovaní neexistovala, len sa označovala inými pojmami - ako napr. spolurozhodovanie, spolupodieľanie a pod. Koncept občianskej participácie sa stretol s rýchlym prijatím a osvojením a stal sa argumentačným východiskom pre občianske iniciatívy a neziskové organizácie. Menil vnímanie roly občanov z pasívnych prijímateľov na aktívnych presadzovateľov zmien. Občiansku participáciu môžeme definovať ako konkrétnu účasť občanov a ich zoskupení na verejnom rozhodovaní. Verejné rozhodovanie nie je len rozhodovanie za účasti verejnosti, ale aj rozhodovanie s verejnými dôsledkami a o verejných zdrojoch. Participácia umožňuje účasť verejnosti na rôznych úrovniach a vedie priamo i nepriamo k tomu, že rozhodovacie procesy sa stávajú transparentnejšími a efektívnejšími.

A. Barát a kol. (2000) zaraďujú medzi formy občianskej participácie napríklad:

- verejnú diskusiu,
- účasť verejnosti na rozhodovaní,
- komunitné organizovanie.

Napriek výhodám, ktoré participácia prináša sa často stretávame s tým, že verejní predstavitelia participáciu vnímajú ako ohrozenie, nerozumejú jej a obávajú sa straty moci. Svoje názory často odôvodňujú silnou vierou v moc expertov a podceňovaním laikov, nechápu princípy a zmysel participácie, nedisponujú potrebnými zručnosťami a spôsobilosťami, ktoré sú potrebné pre napĺňanie občianskej participácie, nemajú možnosť poučiť sa z tzv. „best practice“, teda pozitívnych

príkladov, pretože tie, nie sú dostatočne zviditeľňované (Paulíniová, 2005 In Pirošík, 2005).

Podľa A. Baráta a kol. (2000, s. 193) verejné rozhodovanie je: „rozhodovanie s verejnými dôsledkami, dôsledky takéhoto rozhodnutia ovplyvnia širšiu verejnosť. Do verejného rozhodovania patria aj všetky rozhodnutia o použití verejných prostriedkov (z daní a poplatkov od občanov)“

„Ak majú občania znášať dôsledky verejných rozhodnutí, potom je úplne legitímna aj ich požiadavka, aby mohli vplývať na ich prípravu a výsledok“ (Pirošík, 2005, s.32).

V odbornej literatúre sa stretávame s vymedzením modelu, ktorý rozlišuje rôznu hĺbku zapojenia verejnosti. Ak sa pozrieme na občiansku participáciu prostredníctvom tohto modelu, umožní nám to ľahšie identifikovať a systematizovať jednotlivé konkrétne nástroje, potrebné na dosiahnutie žiaducich výstupov a skúmať možné bariéry pri prekonávaní jednotlivých úrovní. Model rozlišuje nasledujúce úrovne:

- prístup k informáciám (pasívne informovanie): u nás to formálne zastrešuje zákon o slobodnom prístupe k informáciám, jeho uvedenie do praxe znamenalo zásadný obrat v poskytovaní informácií a významný posun vo vnímaní práv a nárokov občanov,
- adekvátne zverejňovanie informácií (aktívne informovanie): často existuje veľmi slabá úroveň zverejňovania informácií, čo vedie k tomu, že závažné informácie sa nedostávajú k ľuďom, ktorých sa to priamo týka, bývajú zanedbávané informačné kanály, nezverejňujú sa údaje, ktoré by sa mali aktívne zverejňovať, úradnícky jazyk nie je prispôsobený občanom a pod.,
- seriózne posudzovanie pripomienok: konzultovanie s občanmi by nemalo byť iba fikciou,
- zdieľanie rozhodovacej právomoci: hovorí o odovzdávaní moci iným ľuďom tak, aby dochádzalo k ich splnomocneniu (empowerment), na Slovensku k tomu dochádza najčastejšie vynúteným spôsobom, na základe tlaku od mimovládnych organizácií,

- kontrola rozhodovania: ide o prenos rozhodovacej právomoci z verejnej správy (Paulíniová, 2005 In Pirošík, 2005).

1.3 Rozvíjanie komunit prostredníctvom procesov participácie, význam a možnosti komunitnej sociálnej práce

Každý obyvateľ by mal byť aktívnou súčasťou komunity, v ktorej žije - mal by sa podieľať na jej rozvoji, posilňovaní a všeobecne pozitívnej zmene tak, aby sa stala plnohodnotným, kvalitným priestorom pre jeho život. K tomu môže napomáhať i koncept sociálnej práce s komunitou, či komunitná sociálna práca.

Pojem komunita sa používa v rôznych významoch – nájdeme ju nahradzovanú synonymami ako napríklad spoločnosť, sociálna organizácia, sociálny systém, náboženská organizácia a pod. U viacerých autorov sa objavuje zhoda v špecifickom územnom ohraničení, kde obyvatelia uskutočňujú najväčšiu časť svojich každodenných činností, označujú komunitu ako lokálny útvar osídlenia, v rámci ktorého ľudia spolupracujú, aby naplnili svoj život, podieľajú sa na spoločnej kultúre a podobne (Strieženec, 1996).

J. Keller (In Levická, 2002, s.71) definuje komunitu ako: „sociálny útvar charakterizovaný jednak zvláštnym typom sociálnych väzieb vo vnútri, medzi členmi, jednak špecifickým postavením navonok, v rámci širšieho sociálneho prostredia“.

P. Mattessich a kol. (In Slovák, Vereš, 2007) konštatujú, že komunita je vymedzená hranicami. Tie môžu byť nielen geografické, ale aj ekonomické, politické, sociálne. Je postavená na určitých pilieroch, ako napríklad spoločné záujmy, hodnoty, problémy a má štruktúru – formálnu a neformálnu organizovanosť, sociálne zoskupenie, cez ktoré obyvatelia vykonávajú určité funkcie. Za hlavné znaky komunity je možné považovať tiež pocit spolupatričnosti a solidarity. Komunita je pocit spolupatričnosti členov, záujem jeden o druhého a o celú skupinu a spoločná viera, že potreby členov komunity budú naplnené cez pospolitosť. Nájdeme však aj také vymedzenia pojmu komunita, ktoré nepočítajú s existujúcim pocitom spolupatričnosti

a prejavmi solidarity, napr. u Hartla (1997). Mobilizovať tieto javy je potom práve cieľom komunitnej práce.

A. Žilová (In Tokárová a kol., 2002, s. 465) uvádza, že: „slovo komunita pochádza z latinského slova *communitas*, čo znamená spoločenstvo, pospolitosť, obec, ale tiež spoločné nažívanie ľudí. Je to sociálny útvar charakterizovaný vonkajšími aj vnútornými znakmi na dvoch úrovniach:

- na úrovni sociálnych väzieb medzi členmi v rámci vlastnej komunity,
- na úrovni sociálnych väzieb a špecifického postavenia komunity v rámci širšieho sociálneho prostredia“.

Spomínaná autorka ďalej tiež tvrdí, že z hľadiska sociálnych väzieb členov komunity rozoznávame dve formy komunity. Prvou je komunita v rámci sídla (ulica, dedina, mesto, región), ktorú nazývame tiež sídelná komunita alebo regionálna komunita. Druhou je komunita duchovná (napr. profesionálna obec). Je charakteristická tým, že členovia komunity sú ľudia duchovne spriaznení, udržiavajú vzájomný kontakt, ktorý nie je podmienený osobným kontaktom. V bežnom živote sa s pojmom komunita môžeme stretnúť vo význame ako napr. forma práce v psychoterapeutickej skupine. Z aspektu modernizačných procesov môžeme rozlišovať komunitu tradičnú, historicky prechodnú, súčasnú komunitu a postmodernú komunitu.

M. Kinkor (In Matoušek, 2003) vymedzuje komunitu občiansku, výcvikovú, terapeutickú a spirituálnu.

S podobným, významným delením pojmu komunita sa stretávame u P. Hartla (1997). Ten vymedzuje dva základné druhy komunít a to komunitu občiansku a komunitu terapeutickú, za ktorej súčasť pokladá napr. komunitnú psychiatriu, svojpomocné skupiny, terapeutické a výcvikové komunity.

V rámci rôznych typov komunít sa často využíva koncept sociálnej práce, ktorý prostredníctvom dennodennej práce sociálnych pracovníkov nachádza široké uplatnenie (okrem iného v práci s deťmi a mládežou). Inak tomu nie je ani v znevýhodnených komunitách, ku ktorým radíme i rómske komunity.

Sociálna práca je vedná disciplína, ktorá má multidisciplinárny charakter (zahŕňa sociálne, historické, psychologické, právne, sociologické a iné aspekty). D. Šlosár (2011) prezentuje rôzne teórie sociálnej práce, ktoré sú pre prax sociálnych pracovníkov veľmi dôležité. Definuje systémové teórie, systematický prístup, organizačné teórie, teórie konania, sociálno-psychologické a komunikačné teórie, tiež kresťanské teórie. Historické východiská sociálnej práce uvádza napríklad A. Fabian (2011). Fakt, že sociálna práca je vednou disciplínou dokazuje i to, že má vytvorenú svoju metodológiu, pomocou ktorej vytvára systém metodiky. Tie predstavuje napríklad S. Lovašová (2011). Vymedzuje základné pojmy, popisuje vývoj metodiky a klasifikuje metódy sociálnej práce. Sociologickým aspektom sa venuje A. Kočišová (2011), prepája sociológiu so sociálnou prácou, charakterizuje jednotlivé sociálne inštitúcie (napr. rodinu, manželstvo, náboženstvo, výchovu a vzdelávanie, politiku, zdravotníctvo). E. Žiaková (2011) je autorkou, ktorá sa venuje definovaniu sociálnopsychologických rozmerov sociálnej práce. Pojednáva o sociálnej psychológii, ako o základnej psychologickej disciplíne, ktorá poskytuje širokú informačnú základňu pre každého sociálneho pracovníka (rozoberá psychologickú štruktúru osobnosti, interpersonálne vzťahy, sociálne skupiny, makrosociálne javy a procesy). Ďalšie vymedzenia sociálnopsychologických aspektov sociálnej práce nájdeme u E. Žiakovej (2005), kde okrem iného vymedzuje základné psychologické smery, ktoré je možné využívať v sociálnej práci. M. Sedláková (2011) zasa vymedzuje základy práva pre sociálnu prácu (povedná o štáte, jeho zložení, funkciách a podobne).

V odbornej literatúre sa stretávame s vymedzením vzťahov medzi sociálnou a komunitnou prácou:

- komunitná práca je metódou sociálnej práce,
- komunitná práca je metóda a zároveň filozofická koncepcia, ktorá stojí na rozdielnom politickom a filozofickom základe ako sociálna práca,
- sociálna práca a komunitná práca môžu byť časťami rovnakého systému sociálnych služieb, ale rozdiel je v praxi a filozofickej orientácii (Burkett, 2000).

D. Šlosár (2008) sa prikláňa k tomu, že komunitná práca je metódou sociálnej práce. Odlišuje však komunitnú prácu napríklad od terénnej sociálnej práce, pričom za hlavné odlišenie považuje to, že cieľom komunitnej práce je rozvoj celej komunity, jej posilnenie. Náplňou komunitnej práce je podpora splnomocňovania a motivácie danej komunity tak, aby sa naplnil cieľ, a to rozvinutie vlastného potenciálu komunity a riešenie problémov a zvyšovanie kvality života svojpomocne, vlastnou aktivitou. Uvádza tiež rozdiely medzi komunitnou prácou a komunitnou sociálnou prácou. Zatiaľ čo cieľom komunitnej práce je vykonávať činnosti, ktoré umožňujú komunite prežiť a rozvíjať sa (teda napríklad politiky ako občianska vybavenosť, dopravné systémy, ochrana životného prostredia, dodávka vody, zdrojov energie, osvetlenie a podobne, tiež politiky zamerané na účasť komunity na riešení vecí verejných) cieľom komunitnej sociálnej práce je zameriavať sa na odstraňovanie disparít vo vnútri komunity (napr. na odstraňovanie rôznych foriem opresie, vytváranie rámcov skôr duševného a vzťahového rozvoja komunity). Realizátormi komunitnej práce bývajú najčastejšie miestna samospráva, štát, podnikateľské subjekty, mimovládne organizácie zamerané napr. na ochranu životného prostredia, ochranu kultúrnych pamiatok atď. Za realizátorov komunitnej sociálnej práce považujeme napríklad významných jedincov komunity, činnosť komunitných centier, rozvojové programy a tiež mimovládne organizácie.

Cieľom komunitnej práce je najčastejšie ovplyvňovanie sociálnych zmien v určitej lokalite utváraním žiaducich vzťahov medzi skupinami existujúcimi v danej komunite, a to najlepšie tak, aby sami členovia tejto komunity zmeny žiadali a uskutočňovali. Zmyslom komunitnej práce je zvyšovať toleranciu, dobré susedstvo a sociálnu zodpovednosť, znižovať intoleranciu, predsudky a strach (Hartl, 1997).

Jedným z cieľov komunitnej práce je tak podpora ako aj rozvoj už existujúcich komunit, v ktorých budú môcť obyvatelia lepšie naplňovať svoje potreby. Kompetentná komunita sa stáva prostriedkom, nástrojom riešenia definovaných problémov. Cieľom komunitnej práce nie je len riešiť samotný problém, ale splnomocniť komunitu k riešeniu problému (Příhodová, 2004).

„Využitie komunitnej práce je vhodné pri riešení viacerých sociálnych problémov, ktoré postihujú určitú komunitu a tým výrazne znižujú kvalitu života členov komunity. Komunitná sociálna práca sa snaží riešiť problém komunity komplexne, preto nemožno hovoriť iba o riešení jedného sociálneho problému. Neoddeliteľnou súčasťou komunitnej práce je komunitné organizovanie. Koncepcia komunitného organizovania je zameraná na riešenie problémov členov určitej komunity, podporovať samostatnosť komunity a zvyšovať kvalitu života. Ďalšími metódami práce s komunitou sú komunitné vzdelávanie a komunitné poradenstvo“ (Frk, 2002, s. 400).

I. Řezníček (1997) tvrdí, že poslaním komunitnej sociálnej práce je mobilizácia občianskej svojpomoci v súčinnosti s rôznymi formami štátnych alebo lokálnych rozvojových programov. Uskutočňuje sa v prospech väčšieho množstva ľudí, je k nej potrebná spolupráca s predstaviteľmi samosprávnej alebo štátnej politickej moci a angažujú sa v nej občianski aktivisti alebo priamo obyvateľstvo. Predpokladom jej úspešnosti je solídne poznanie príslušnej obce alebo spoločenstva a jeho inštitúcie.

„Úlohou komunitnej práce je zvyšovanie kvality života prostredníctvom rozvoja spoločenských väzieb medzi ľuďmi v miestnom spoločenstve, vyvolanie a podporovanie zmeny v rámci miestneho spoločenstva a podpora aktivity členov miestnej komunity k svojpomocnému riešeniu miestnych problémov. Komunitná práca zahŕňa pomoc a podporu danej komunite pri rozhodovaní, plánovaní a realizácii svojich zámerov a aktivít tak, aby ciele komunity boli napĺňané“ (Šlosár, 2008, s. 63).

Komunitná práca je metóda veľmi univerzálna, dajú sa ňou riešiť lokálne problémy v oblasti sociálnych služieb, etnického napätia, susedských vzťahov, vzdelávania, atď. To kladie veľký dôraz na kreativitu komunitného pracovníka. S rozvojom komunitnej práce sú na komunitného pracovníka čím ďalej kladené väčšie požiadavky tak na vedomosti ako aj profesionálne spôsobilosti a zručnosti (Slovák, Vereš, 2007).

Ako konštatuje J. Levická (2002) komunitní pracovníci sa zaoberajú záujmami a želaniami (aj nenaplnenými) obyvateľov komunity, ktorých sa dotýkajú problémy komunity. Postupne preberajú úlohy moderátorov (sprostredkujú komunikáciu medzi obyvateľmi a druhou stranou, napr. správou mesta, či mestskej časti). Zastávajú tiež rolu koordinátora, učiteľa, katalyzátora, splnomocňovateľa, analyzátora, poradcu,

facilitátora, vyjednávača a pod. Hlavným cieľom ich práce je znova uschopniť komunitu – teda navrátiť jej pôvodnú funkčnosť.

Najčastejšou rolou komunitných pracovníkov je podľa I. Řezníčka (1997) rola podnecovateľa občanov komunity k aktivite a organizovanie tejto činnosti.

„Poslaním komunitného pracovníka je odhalenie sociálnych priorít a potrieb danej komunity a povzbudzovanie obyvateľov k tomu, aby poznali svoje vlastné problémy a pokúsili sa ich zvládnuť s pomocou dostupných služieb. Preto ponúka skupinám v komunite informácie o všetkých existujúcich možnostiach, povzbudzuje členov komunity k diskusiám o problémoch, podporuje spoločnú snahu prísť na zdroj problému a odstrániť ho a povzbudzuje skupiny k samostatným akciám“ (Hartl, 1997, s.119).

Ako uvádza D. Šlosár (2008, s. 61): *„pri práci s komunitou je nevyhnutné podnecovať jej rozvoj z vlastných vnútorných zdrojov, pričom zmyslom komunitnej práce je dosiahnuť také sociálne zmeny, ktoré povedú ku zlepšeniu situácie a podmienok života jej členov. Dôležité je spolupracovať so všetkými dôležitými osobami - pomáhajúci profesionáli, komunitní aktivisti, politici, novinári, podnikatelia, formálne aj neformálne autority. Iniciátorom zmeny musí byť komunita sama alebo komunitný pracovník (najmä vzhľadom k tomu, že mnoho komunít nedokáže samostatne dospieť k uvedomovaniu si potenciálu svojich možností). Komunitný rozvoj je vymedzovaný ako proces podpory, ktorý umožňuje komunitám účinne rozvíjať a zlepšovať kvalitu svojho života. Komunitný rozvoj je stavaný na schopnostiach a iniciatíve miestnych komunít, angažovanosti obyvateľov. Tie identifikujú potreby, definujú problémy, plánujú a realizujú rôzne programy. Ich cieľom je posilňovať kompetencie miestnych kapacít občanov, a tým zároveň podporovať tvorbu miestnych riešení a znižovať závislosť komunít, jedincov na štáte. Predpokladom je poznanie potrieb komunity. Základnými nástrojmi komunitného rozvoja sú participácia, proces rozhodovania a plánovania. Komunitný rozvoj znamená budovanie aktívnych a udržateľných komunít, ktoré sú založené na sociálnej spravodlivosti a vzájomnom rešpekte. Je to postupné odstraňovanie bariér, ktoré znemožňujú ľuďom participovať na veciach, ktoré ovplyvňujú ich život“.*

V mnohých marginalizovaných rómskych komunitách na Slovensku naďalej pretrvávajú nepriaznivé podmienky, nevhodný životný štýl v rómskych rodinách

súvisiaci s nesprávnymi stravovacími návykmi, fajčením a vysokou mierou požívania alkoholu a pod. A. Kočišová, V. Králiková a K. Šiňanská (2009) zdôrazňujú, že z dlhodobého hľadiska sa práve komunitná práca zahrňujúca komunitné vzdelávacie aktivity javí ako najefektívnejší nástroj zlepšovania životných podmienok v marginalizovaných rómskych osadách.

Pozície komunitného pracovníka v procese komunitnej práce a komunitného rozvoja sú rôzne. Komunitný pracovník môže vystupovať ako:

- animátor - oživuje nápaditosť a tvorivosť ľudí, pomáha objaviť a použiť vlastné zdroje ku kreatívnej a konštruktívnej tímovej práci, podnecuje kritické myslenie, identifikuje problémy,
- konzultant – navrhuje a konzultuje riešenia,
- senzitizer – pomáha objavovať možnosti a hodnoty v komunite,
- tréner – učí, ako riešiť problémy a konflikty, viesť jednanie, otvorene komunikovať,
- prostredník – kontaktuje rôzne skupiny ľudí, získava informácie,
- facilitátor – sprostredkúva čo najuspokojivejšie a najproduktívnejšie prejednávanie tém, zastáva neutrálne stanovisko, zodpovedá za priebeh diskusie, nie obsah,
- motivátor – motivuje riešenie problémov, motivuje k aktivite,
- katalyzátor – usmerňuje diskusiu, vyberá prínosné myšlienky, pomáha formulovať problémy a závery,
- koordinátor – koordinuje prácu skupín, podporuje partnerstvo medzi nimi a vyhľadáva efektívne formy pôsobenia komunity vo svoj prospech (Šlosár, 2008).

P. Slovák a M. Vereš (2007) tvrdia, že komunitná práca môže byť významným prostriedkom riešenia sociálnych problémov. V poslednej dobe je jej hlavným cieľom pomáhať nielen marginalizovaným skupinám k začleneniu do komunity (v tomto zmysle viacerí autori hovoria o tzv. komunitnej podpore, napríklad O. Matoušek a kol. (2005) vymedzujú úlohu komunity v problematike ľudí s mentálnym znevýhodnením, či v problematike seniorov), ale taktiež podporovať členov komunity k participácii na riešení problémov v rôznych oblastiach života.

Participatívne plánovanie v komunitách je metódou, ktorá otvára príležitosť zohľadniť rozmanité a špecifické podmienky územia a spôsoby riešenia problémov či obtiažnych životných situácií, o ktorých rozmanitosti predtým, než celý proces zahájime, máme skôr tušenie než istotu. Zloženie aktérov plánovania je vždy osobité a rozmanité sú tiež iniciátori, ktorými môžu byť skupiny občanov, mimovládne organizácie, pracovníci samosprávy a pod.

Veľmi často sa dnes stretávame s označením komunitné plánovanie. O. Matoušek (2008) definuje komunitné plánovanie ako priame vyjednávanie medzi zriaďovateľmi, poskytovateľmi a užívateľmi služieb, ktorého cieľom je zlepšiť miestnu sociálnu politiku, či charakter sociálnych či ďalších súvisiacich služieb. Vyjednávanie môže mať podobu jednania v menších skupinách reprezentujúcich všetky tri spomenuté strany „komunitného trojuholníka“, ale tiež verejných zhromaždení či konferencií, diskusie v tlači, na internete alebo sprostredkované inými médiami. Výsledkom by mal byť periodicky zverejňovaný komunitný plán.

Pôvodným poslaním komunitného plánovania bolo riešiť problémy komunity tým, že komunita vezme veci do vlastných rúk a správa jej k tomu zaistí podporu, informácie a keď je potrebné, odborníkov. Na Slovensku sa najčastejšie využíva metóda komunitného plánovania pri rozvoji sociálnych služieb. Túto metódu však nepochybne môžeme využiť v rôznych sférach verejného života.

Môžeme hovoriť o troch hlavných myšlienkach participatívneho plánovania:

- „Než o ľuďoch rozhodneš, poraď sa s nimi“ (je potrebné dať dokopy ľudí, ktorých sa téma týka a vytvoriť im podmienky, aby mohli informovane navrhnúť riešenie),
- „Nepomáhajte, buďte užitoční“ ,
- „Vezmite to do vlastných rúk“ (práve užívatelia služieb sú tými, ktorí majú plánovať a podieľať sa na rozhodovaní) (Úleha, 2009).

Z. Paulíniová (2009) vníma participatívne plánovanie v úzkej súvislosti s komunitným rozvojom. Pod ním rozumie cieľavedomú prácu s komunitou, nesenú na určitých témach a smerujúcu k posilneniu komunity tak, aby bola sebestačná, dokázala sama riešiť svoje problémy a využívať svoj potenciál. Rozvoj lokality smeruje k svojpomoci, integrácii a budovaniu kapacity komunity a jeho cieľom je zapojenie

širokého spektra ľudí do pomenovania a riešenia problému. Metódu participatívneho plánovania autorka v praxi používa napríklad pri procesoch tvorby verejných priestranstiev. V tomto procese si ľudia sami navrhujú priestory – námestia, parky, ihriská, ktorých budú užívateľmi. Participácia podľa nej nie je len o počúvaní toho, čo ľudia hovoria, ale aj o dovzdelávaní ľudí. Ak majú ľudia niečo rozhodnúť či vytvoriť, musia byť informovaní. Proces do ktorého účastníci vstupujú musia plne chápať.

V procese participatívneho plánovania by mali platiť niektoré pravidlá a princípy. B. Smieška (2009) vymedzuje nasledovné:

1. partnerstvo (pracovná skupina má byť zložená zo všetkých kľúčových zástupcov komunity),
2. otvorenosť (proces práce pracovnej skupiny je otvorený a prístupný pre každého, kto sa chce do neho zapojiť, bez obmedzenia),
3. participácia (do tvorby má každý člen pracovnej skupiny rovnakú možnosť vstupovať a spolupodieľať sa na vývoji),
4. konsenzuálne rozhodovanie (závery vznikajú vždy po prediskutovaní so všetkými členmi pracovnej skupiny a sú prijaté spoločným súhlasom všetkých prítomných členov),
5. strategický prístup (pracovná skupina analyzovaním a definovaním potrieb, mapovaním zdrojov, zadefinovaním cieľov, návrhom opatrení a postupov vytvára reálne predpoklady na systémové zlepšenia).

2 Význam práce s mládežou, zvyšovanie participácie mládeže, a štátna a európska politika vo vzťahu k deťom a mládeži

Slovensko patrí medzi najmladšie krajiny EÚ vzhľadom na fakt, že viac ako 35% nášho obyvateľstva tvoria mladí ľudia do 26 rokov. Často počujeme názory o mládeži ako o budúcnosti tejto spoločnosti.

Mládež je však reálne prítomná skupina aj v súčasnosti. Názory mládeže sú často krát zisťované až na konci, ich problémy sa neriešia prednostne. Mladí ľudia viac ako kedykoľvek predtým prejavujú záujem o politiku a majú chuť riešiť veci verejné, priepasť a nedôvera medzi mladými ľuďmi a miestnymi autoritami sa prehľbuje. Účasť mladých ľudí vo voľbách je stále viac otázna. Medzi hlavné záujmy mladých ľudí patria aktivity v spoločnosti rovesníkov, majú len minimálne väzby na svoje komunity a členstvo mladých ľudí v občianskych združeniach a organizáciách nepresahuje 10%. Od roku 1989 sa situácia v oblasti práce s deťmi a mládežou rozvíjala len pomalými krokmi. Prvé mládežnícke organizácie a občianske združenia, ktoré vznikli v tomto období sa profesionalizovali len postupne a tento proces nie je dodnes ukončený (Miháliková a kol., 2005).

2.1 Vymedzenie konceptu práce s mládežou

Práca s mládežou (v angl. Youth Work) sa rozvíja na Slovensku v relatívne ustálených inštitucionalizovaných formách. Zreteľne sa vyčlenili jej dva subjekty: centrá voľného času detí a mládeže a občianske združenia detí a mládeže. Majú mnoho odlišného z hľadiska zamerania a spôsobov činnosti, ale aj spojením so štátnym rozpočtom. Rovnako aktéri dobrovoľnej práce s mládežou, ako aj štátne organizácie sa boria s tým, že finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu sú čoraz menšie (Macháček, 1996).

Prírodné kmene mali dve dôležité zásady. Po prvé – starostlivosť a pozornosť venovaná starým členom komunity, pretože boli zdrojom skúseností, informácií, pravej múdrosti, ale aj vyznávačmi tradícií svojich predkov. Po druhé – omnoho väčšia pozornosť bola venovaná deťom a mladým členom kmeňa, pretože oni boli zárukou

prežitia kmeňa v nehostinnej krajine alebo zlom počasí. Tým, že odovzdávali skúsenosti a tradície svojich otcov a dedov, boli zárukou, že kmeň prežije.

Akým spôsobom však bola venovaná pozornosť týmto mladým členom? Boli nútení aktívne sa zúčastňovať na každodennom dianí komunity tým, že pracovali bok po boku starších súkmeňovcov a ich oboznamovanie sa so svetom a jeho zákonmi išlo cez vlastnú skúsenosť. Takto nadobudnuté poznatky okamžite uplatnili do praxe. Dokonca boli nútení preukázať svoje schopnosti, museli obstáť v skúške a preveriť si, či sa dokážu o seba postarať. Pretože raz sa budú musieť starať nie len o seba, ale aj o svojich rodičov. A podstatné je to, že od ich schopnosti prežiť bude závisieť aj prežitie celého kmeňa. Poznatky získané vlastným zážitkom, ktorý je podstatou aj neformálneho vzdelávania, sú pozbavené nepotrebného balastu, sú silnejšie pre uvedomenie a v krízovej situácii nebrzdia jedinca, ale vedú ho k spontánnej reakcii. Pre mladých ľudí je dôležité učiť sa prostredníctvom osobného zážitku, aktívne sa zúčastňovať na spoločnom dianí a mať tvorivý priestor na rôzne aktivity. Len tak môžu ukázať čo je v nich a súčasne si aj overiť pravdivosť svojich názorov a skutkov v realite. Pretože práve takýto človek je najlepšie pripravený do skutočného života (Kubovčík, 2005).

Neformálne vzdelávanie je zjednodušene povedané všetko organizované vzdelávanie mimo formálneho vzdelávania. V anglicky hovoriacich krajinách sa udomácnil pojem „non-formal learning“. Často prebieha popri hlavných prúdoch vzdelávania a odbornej prípravy a zvyčajne nie je ukončené vydaním oficiálnych dokladov. Podľa zákona o podpore práce s mládežou 282/2008 čl. 1, paragraf 2, odst. g) platného od 1.9.2008 neformálne vzdelávanie v oblasti práce s mládežou je ďalšie vzdelávanie mládeže, mladých vedúcich, mládežníckych vedúcich a pracovníkov s mládežou organizované vzdelávacími zariadeniami s cieľom získania nových vedomostí, praktických skúseností a zručností potrebných pre prácu s mládežou, ktoré umožňuje jeho účastníkom doplniť, rozšíriť a prehĺbiť si získané vzdelanie.

Zákon číslo 282/2008 o podpore práce s mládežou je v tejto problematike veľmi dôležitý. Jeho hlavným predmetom je to, že upravuje podporu práce s mládežou, akreditáciu vzdelávacích zariadení v oblasti práce s mládežou a dobrovoľnícku službu

v rámci práce s mládežou. Vymedzuje základné pojmy (ako napr. kto je mládežník, kto je mládež, mladý vedúci, mládežnícky vedúci, pracovník s mládežou, mládežnícky dobrovoľník, čo je práca s mládežou, neformálne vzdelávanie, mobilita mládeže, spoluúčasť mládeže, špecializovaná činnosť v oblasti práce s mládežou, dobrovoľnícka služba). Poukazuje na zákaz diskriminácie a poukazuje na to, že práva ustanovené týmto zákonom sa zaručujú v súlade so zásadou rovnakého zaobchádzania. Vymedzuje kompetencie jednotlivých orgánov pri práci s deťmi a mládežou a to MŠ SR, vyšších územných spolkov, obcí, akreditačných komisií. Definuje pojem akreditácia vzdelávacích zariadení a spôsob vydávania osvedčení. Pojednáva o zdrojoch financovania práce s mládežou, o možnostiach dotácií.

2.2 Rola pracovníka s mládežou

Pracovník pracujúci s deťmi a mládežou vykonáva najmä odborné činnosti v rámci prevencie, intervencie a poskytovania poradenstva a to prevažne pre deti a mládež ohrozenú sociálno-patologickými javmi, pre deti a mládež pochádzajúce zo sociálne znevýhodneného prostredia, pre deti a mládež drogovu závislé alebo inak znevýhodnené. Ide o zložitú a rôznorodú profesiu. Jeho činnosť sa zameriava na dve funkcie a to na funkciu:

- integračnú: zameriava sa na klientov nachádzajúcich sa v krízových situáciách, ktorí potrebujú odbornú pomoc a podporu,
- a rozvojovú: podporuje žiaduci rozvoj osobnosti (napr. správny životný štýl).

Ide o profesionálne konanie, ktoré je orientované na poskytovanie pomoci, sprevádzanie a obnovovanie prirodzených sociálnych kompetencií jednotlivcov, rodiny, či komunity (Dirgová, Kalanin, 2009).

Podľa S. Lovašovej (2011) je poradenstvo významnou formou pomoci, ktorú pracovníci využívajú pre skupinu detí a mládeže. Rozlišuje poradenstvo prezenčné (práca s klientom tvárou v tvár) a dištančné (bez nutnosti osobného stretnutia poradcu a klienta, možnosť rýchlej, dostupnej bezpečnej a anonymnej pomoci, napr.

prostredníctvom telefónu, internetu). Podľa spomínanej autorky, deti a mládež s obľubou využívajú dištančné poradenstvo, napríklad linky dôvery.

Takýto pracovník je v procese neustále profesionálneho rozvoja – prehľbuje, zdokonaľuje a rozširuje svoju kvalifikáciu a profesijné kompetencie v súlade s najnovšími vedeckými poznatkami, spoločenskými potrebami a požiadavkami na výkon odbornej činnosti. Je odborníkom, ktorého všeobecné kompetencie spočívajú v pomoci deťom, mládeži (a s nimi spojenými dospelými, napr. rodičom) a v ich podpore v situáciách vyrovnávania deficitu socializácie a hľadania možností zlepšenia kvality života prostredníctvom výchovy, vzdelávania, prevencie, poradenstva a pod. Toto povolanie je bezpochyby pre fungujúcu spoločnosť veľmi potrebné a významné, hlavne vzhľadom na obdobie v ktorom žijeme, k čomu prispieva i často zmieňovaný problém zmeny rodinnej klímy, kde sa rodičia nedostatočne venujú výchove svojich detí. Vykonáva veľkú paletu činností, ktoré vyžadujú neustálu aktivitu a tvorivosť, aj preto, že vychádzajú z neopakovateľných situácií, zo striedania činností a z potreby prítomnosti pracovníka v „deji“. Pracovná činnosť má súhrnný charakter výchovno-vzdelávacieho pôsobenia voľného času, vytvárania ponúk na hodnotné využívanie voľného času, poradenskej činnosti, diagnostiky, analýzy situácii, reedukácie, resocializácie a terénnej práce. Pracovník s deťmi a mládežou by mal byť ako odborník vybavený:

- teoreticky – vedomosťami,
- prakticky – zručnosťami a spôsobilosťami,
- koncepčne - na výchovné pôsobenie všade tam, kde môže prispieť k formovaniu zdravého spôsobu života, predovšetkým tam, kde prostredie jednotlivca či skupín pôsobí deštruktívnym spôsobom pri uspokojovaní potrieb.

Roviny pôsobenia pracovníka s deťmi a mládežou môžeme vymedziť nasledovne:

- priama práca s deťmi a mládežou (napr. v mládežníckom združení, v mimovládnej organizácii, v nízkoprahovom centre, v komunitnom centre, v teréne a pod.),
- koncepcná práca (napr. v rámci štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži, tvorba kľúčových oblastí, akčných plánov, koncepcií, stratégií a pod.),
- riadiaca práca (manažment sociálnych služieb a pod.).

2.3 Rámec štátnej a európskej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži = podpora mládežníckej participácie

Od roku 2000 vznikali najzávažnejšie štátne a európske dokumenty, ktoré ovplyvňujú rozvoj tejto oblasti do ďalších rokov. So vstupom Slovenska do EÚ sa pre nás stala záväzná aj európska politika voči mládeži. Situácia je z roka na rok priaznivejšia. Problematika mládeže je viac viditeľná a aj zo strany samospráv cítiť potrebu ďalšieho vzdelávania a záujem o systemizáciu práce s deťmi a mládežou.

Ak by sme chceli definovať pojem participácia, použili by sme zrejme slovenský ekvivalent – výraz - účasť, zapojenie. Participáciou mládeže označujeme vstup mladých ľudí do procesu rozvoja spoločnosti alebo jej časti, pričom ich názor je braný ako názor rovnocenného partnera s prihliadnutím na isté špecifiká, ktoré sa viažu k detstvu a adolescencii. Participácia sa vyžaduje dnes vo všetkých oblastiach spoločnosti. Práca s deťmi a mládežou je postavená na aktívnej participácii. Rozlišujeme niekoľko základných typov participácie:

- participácia pasívna – účasť v činnostiach a aktivitách, ktoré pripravili dospelí, pričom by tieto aktivity mali slúžiť ako vzor a motivácia pre prípravu podobných aktivít,
- participácia aktívna – mladí ľudia sú zapojení do celého procesu od myšlienky až po realizáciu,

- participácia interná – ak mladí ľudia sú zapojení do aktivít v rámci svojich vlastných štruktúr (organizácií, združení),
- participácia externá – ak ide o interakciu medzi mladými ľuďmi a inými subjektmi v komunite (politici, samospráva, sponzori),
- nepriama participácia – pri komunikácii s inými subjektmi môžu byť mladí ľudia zastúpení svojimi reprezentantmi alebo mládežníckymi vedúcimi,
- priama participácia – ak mladí ľudia rokujú s tretími stranami priamo (Miháliková a kol., 2005).

Aktívnymi občanmi sa nerodíme, ale učíme sa to. Mladí ľudia majú svoje problémy, majú svoje riešenia, ale to ako tieto dobré riešenia presadiť, sa musia naučiť. Sú vo výhode, lebo môžu počúvať nielen teóriu, ale aj skúsenosti tých, ktorí museli vychodiť cesty demokracie. Preto je dôležité oboznámiť mladých ľudí s možnosťami, ktoré im demokracia ponúka (Fronc, 2005).

Každé dieťa by predovšetkým v rodine malo nájsť dobré sociálne vzory, mravnú rovnováhu medzi rodičmi a ostatnými členmi rodiny, zdravú citovú atmosféru a vyhovujúce podmienky (Dirgová, Kalanin, 2009).

V tomto procese má okrem rodiny dôležitú rolu škola, mládežnícke organizácie a ďalšie inštitúcie, ktoré pracujú s deťmi a mládežou. Základom školskej výchovy k demokracii je poznávanie histórie, fungovania demokratickej spoločnosti, predstavenie občianskych práv a možností zapojenia sa do rozhodovacích procesov na úrovni obce, regiónu aj štátu. Už dnes sa mladí ľudia v školách učia, ako funguje spoločnosť.

Kľúčovou výzvou je umožniť mladým ľuďom získavať praktické zručnosti potrebné pre aktívne zapojenie sa do občianskych aktivít, aby oni sami ako občania mohli ovplyvňovať svet, v ktorom žijú. Prostredníctvom volieb, kandidovania, účasti v občianskych združeniach, využívaním petičného práva, prístupom k informáciám, konzultovaním, spolurozhodovaním a kontrolou plnenia rozhodnutí. Mladý človek potrebuje znova a znova počuť, že politika nie je len hra mocných, ale každý kto v sebe nájde odvahu, môže spoločne s inými ovplyvniť veci okolo seba.

Teoretická príprava samozrejme nestačí. Mladí ľudia potrebujú zažiť demokraciu prakticky na vlastnej koži. Praktickou skúsenosťou nielen že sa presvedčia, že to nie je len teória, ale získavajú cenné presvedčenie, že demokracia je možná. Práve táto skúsenosť vytvára nových lídrov v spoločnosti, ľudí, ktorí majú schopnosť viesť a motivovať. K tomu, aby niekto viedol iných, potrebuje mať víziu. Aby jeho aktivita priniesla spoločnosti efekt, potrebuje mať zodpovednosť a morálku.

Môžeme uviesť niekoľko foriem, kde si mladí ľudia na vlastnej koži môžu vyskúšať umenie demokracie. Podľa zákona 596/2003 Z.z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, môže byť na strednej škole zriadená žiacka školská rada, ktorá reprezentuje žiakov strednej školy a zastupuje ich záujmy vo vzťahu k riaditeľovi a vedeniu školy. Toto ustanovenie vytvára jedinečnú príležitosť vyskúšať si zodpovednosť zvoleného zástupcu a prezentáciu názorov svojich takpovediac voličov voči vedeniu školy.

Účasť na voľnočasovom podujatí, krúžku alebo členstvo v športovom klube či hudobnom telese má neoceniteľný preventívny význam.

O to väčšiu podporu si zaslúži aktívne zapojenie mladých ľudí: organizovanie podujatí pre rovesníkov a mnohé ďalšie formy služieb pre komunitu. V tomto ohľade má výnimočné postavenie zapojenie mladých ľudí v občianskych združeniach. Tu sa mladí ľudia stretávajú na základe spoločného záujmu a v rámci metód neformálneho vzdelávania sa spolupodieľajú na rozhodovaní a príprave podujatí v prospech komunity.

Zvlášť je potrebné zdôrazniť úlohu dobrovoľníctva mladých ľudí (v tejto súvislosti poznamenávame, že už máme platný Zákon č. 406 o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s účinnosťou od 01.12.2011, pričom tento zákon upravuje právne postavenie dobrovoľníka a právne vzťahy pri poskytovaní služieb, činností a iných výkonov dobrovoľníkom). Okrem neoceniteľných zručností, ktoré tým mladí ľudia získavajú pre seba, práve dobrovoľníctvo je základom života komunity, ktorá je postavená na záujme o svoje okolie, potreby druhých a na presadzovaní pre spoločnosť pozitívnych hodnôt. Základom modernej demokracie je princíp subsidiarity, ktorý znamená, že riešenia sa majú hľadať na tej úrovni, ktorá

ponúka najefektívnejšie riešenia. Práve s tým súvisí proces decentralizácie, v ktorom sa štát zrieka časti moci v prospech miestnej komunity, kde prebieha väčšina občianskeho života. Počnúc sídliskom, cez obec, mesto až po región.

Mladí ľudia onedlho prevezmú štafetu zodpovednosti za spoločnosť. Na túto rolu ich treba pripraviť. Stretávame sa s hlbokým nezaujmom o veci verejné. Mladí potrebujú zažiť, že zodpovedný a čestný človek môže rozhodovať o tom, ako žije on sám, ale aj jeho okolie.

Na úrovni Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR bolo podniknutých mnoho krokov na podporu aktívnej participácie mladých ľudí, pričom tvorcovia sa opierajú o Koncepciu štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži, ktorú prijala Vláda SR, v rámci ktorej je výchova k aktívnemu občianstvu dôležitou súčasťou (rozhodnutím Rady vlády SR pre deti a mládež v apríli 2000 sa začali práce na príprave návrhu Koncepcie do roku 2007, pracovala na ňom pracovná skupina Rady vlády pre deti a mládež zložená z odborníkov jednotlivých rezortov a zástupcov mimovládnych organizácií, jedným z rozhodujúcich impulzov na tvorbu takýchto dokumentov boli odporúčania Rady Európy zverejnené v rezolúcii číslo 6 z apríla 1998 a závery I. svetovej konferencie ministrov zodpovedných za mládež, tzv. Lisabonská konferencia, ktorá sa uskutočnila v auguste 1998. Účasť mladých ľudí na rozhodovacích procesoch a aktívne občianstvo patria rovnako medzi prioritné oblasti definované Bielou knihou EÚ o mládeži. Ministerstvo školstva SR podporuje vytváranie Rád mládeže a aktívne s nimi spolupracuje. Ministerstvo školstva v spolupráci s Nadáciou mládeže Slovenska, dnes nadáciou Intenda zriadilo grantový program Participácia, na podporu projektov, ktorých cieľom je vytvoriť priestor pre aktívnu účasť mladých ľudí na verejnom živote a rozhodovacích mechanizmoch na úrovni obcí a miest (Fronc, 2005).

Ďalším dokumentom, ktorý je súčasťou štátnej politiky a venuje sa problematike detí a mládeže na Slovensku je napr. dokument s názvom Kľúčové oblasti. Východiskom pre prípravu návrhu tohto dokumentu je predovšetkým súčasný stav práce s deťmi a mládežou na Slovensku.

Tento systém sa od roku 2001 utváral netradičným spôsobom v rámci dlhodobej Koncepcie štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej

republike do roku 2007 a realizáciou každoročných akčných plánov ochrany a podpory mládeže akceptovaných všetkými rezortmi vlády SR. Toto obdobie práce s deťmi a mládežou na Slovensku, inšpirované aj mnohými iniciatívami európskej politiky mládeže v procese integrácie Slovenska do EÚ (1998-2004), akumulovalo hodnotné skúsenosti „vládnutia“ v tejto komplikovanej a nezvyčajnej oblasti štátnej politiky. Na rozdiel od klasickej rezortnej politiky si vyžaduje od zúčastnených partnerov veľkú dávku invencie a tolerance, nakoľko nie vždy je jasné komu prislúcha kompetencia a zodpovednosť. Aj keď sa komplexné vyhodnotenie tohto obdobia kooperácie rezortných partnerov nikdy neuskutočnilo, skúsenosti zo spolupráce jednoznačne vyústili do spoločného záveru všetkých zainteresovaných aktérov, že oblasť životných zdrojov spoločnosti, jej intelektuálnej, kultúrnej, národnej a občianskej reprodukcie ako aj ľudských predpokladov ekonomického rozvoja Slovenska v novom európskom priestore je nevyhnutné ukotviť aj v zákone schválenom Národnou radou SR. Týchto 7 rokov praxe štátnej politiky mládeže umožnilo prelomiť psychologickú bariéru a urobiť tzv. koperníkovský obrat zo skoro 15 ročnej neúspešnej prípravy zákona o mládeži ako sociálno-demografickej skupine našej spoločnosti na návrh zákona o kľúčových oblastiach, subjektoch a nástrojoch práce s mládežou. Obdobnú filozofiu prístupu k problému „mládež“ má aj schválený dokument vlády SR „Kľúčové oblasti“, ktorý na ďalšie obdobie predznamenáva prístup štátu k svojej mladej generácii. Tento prístup rešpektuje skutočnosť, že spoločnosť, v ktorej žijeme nemusí byť nevyhnutne spoločnosť dezintegrovaná a fragmentovaná. Spoločnosť oslobodená od paternalizmu štátu a založená na individualnej emancipácii je nesporne sama osebe príťažlivou najmä pre mladých, sociálne ešte neukotvených členov spoločnosti, ktorých poznáme podľa toho, že majú nezlomnú vieru vo svoju úspešnú kariéru a budúcnosť.

Dokladajú to aj výsledky sociologického výskumu stredoškolskej mládeže, ktorý s podporou MŠ SR uskutočnila Slovenská spoločnosť pre výskum mládeže v roku 2007 (október). Možnosť mládeže uskutočniť vlastné ambície v podmienkach rovnosti šancí predstavuje mohutný spoločenský integračný potenciál. Hovorí sa o tom v dokumente „Kľúčové oblasti“ aj v časti Ciele štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži: štátna politika bude vytvárať podmienky pre zvyšovanie kvality života, ale predovšetkým zaistiť sociálnu spravodlivosť, dostatok príležitostí a rovnosť šancí, priznáva mladým ľuďom

práva na vlastnú identitu, rôznorodosť a autonómiu (t.j.možnosť uskutočniť zodpovednosť za svoje rozhodnutia), poskytuje jej príležitosti na zamestnanie, aktívne občianstvo a účasť zástupcov mládeže na spoločenskom a politickom živote. Garantovať a budovať spoľahlivejší životný poriadok, ktorého podstatou je práve sociálna spravodlivosť a dostatok príležitostí, a rovnosť šancí pre všetky generácie v procesoch globalizácie a európskej integrácie, nemôžu iba štátne inštitúcie. Ich dôveryhodnosť však porastie ak sa oveľa viac ako doteraz umožní, aby aj mladí ľudia mohli samostatne a iniciatívne riešiť osobité a neopakovateľné generačné životné problémy a súčasne prejať aj sociálnu solidaritu s tými, ktorí sa dostávajú na okraj spoločnosti v dôsledku nevybalansovaného pôsobenia trhovej ekonomiky alebo aj v dôsledku nedostatočnej osobnostnej výbavy či oslabeného zdravia (Macháček, 2008).

Biela kniha EU o mládeži nesie tiež názov Nový impulz pre európsku mládež. Úplný text Bielej knihy v slovenskom aj anglickom jazyku je možné nájsť www.iuventa.sk v časti Publikácie. Jej vzniku predchádzali široké konzultácie a snaha podporovať nové formy vládnutia v Európe – ide hlavne o otvorenie rozhodovacích procesov EÚ ľuďom, ktorých sa tieto rozhodnutia budú týkať, a k takýmto ľuďom patria mladí ľudia. Jej hlavným cieľom je poskytnúť EÚ nový rámec pre spoluprácu na poli mládeže. Definuje základné piliere mládežníckej politiky (výchova k aktívnemu občianstvu, podpora dobrovoľníctva, lepšie poznanie a porozumenie mládeže a pod.). Členské krajiny sú povinné tieto základné atribúty zapojiť do svojich národných politík na všetkých stupňoch.

Ďalším dôležitým dokumentom v tejto problematike je Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a regiónov. Bola prijatá kongresom miestnych regionálnych samospráv Európy v roku 1992 a revidovaná v roku 2003. Vychádza zo základných princípov, že účasť mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote musí predstavovať časť globálnej politiky participácie občanov vo verejnom živote, že všetky sektorové politiky by mali mať mládežnícky rozmer, že osobitná pozornosť musí byť venovaná účasti mladých ľudí zo znevýhodnených oblastí spoločnosti a z etnických, národnostných, sociálnych, sexuálnych, kultúrnych, náboženských a jazykových menšín na miestnom a regionálnom živote.

Pri práci s mládežou je vhodné preštudovať si i dokumenty Európskeho riadiaceho výboru pre mládež (European Steering Committee for Youth). V jeho dokumente z 33. zasadania v Budapešti v októbri 2004 s názvom Európsky rámec mládežníckej politiky je možné nájsť definovanie základných pojmov ako sú mládežnícka politika, životné podmienky mladých ľudí, mládežnícka participácia, aktívne občianstvo a ďalšie.

Mladí ľudia dokážu svoje problémy definovať lepšie ako experti a dokážu tiež navrhovať riešenia svojich problémov. Je nevyhnutné, aby kompetentní našli model komunikácie s mladými ľuďmi a zároveň, aby im poskytli dostatok zrozumiteľných informácií o veciach, ktoré sa ich dotýkajú. Konzultácie a informovanosť vytvárajú predpoklad pre ďalší, ešte vyšší stupeň spoluúčasti, ktorým je spolurozhodovanie. V tomto procese mladí ľudia preberajú časť zodpovednosti za rozhodnutie, realizáciu aj kontrolu.

V rámci mládežníckej politiky dnes majú významnú úlohu i tzv. mládežnícke mobility, pričom ide o efektívny prostriedok pre obohatenie sa poznaním inej kultúry a budovanie spoločnej Európy. Mladí ľudia si prostredníctvom mobilít môžu nájsť priateľov a spolupracovníkov v celej Európe (Fronc, 2005).

Viac informácií o podpore mládežníckych mobilít je možné nájsť na web stránke www.mladezvakcii.sk, ide o program EÚ, ktorý spravuje v rámci aktuálnych grantov organizácia IUVENTA. IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže je štátna inštitúcia, priamo riadená Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Predmetom jej činnosti je práca s mládežou mimo školy a rodiny a mládežnícka politika na Slovensku aj mimo neho. Cieľom aktivít je implementácia štátnej politiky voči deťom a mládeži. IUVENTA má vytvorenú národnú agentúru Mládež v akcii. Táto agentúra je zodpovedná za administráciu grantového programu Mládež v akcii (2007 – 2013) na Slovensku. Toto zahŕňa okrem prideľovania grantov na projekty v rámci programu aj poskytovanie konzultácií záujemcom o získanie grantu, prípravu metodických materiálov, školiacich aktivít a šírenie informácií o programe Mládež v akcii a súvisiacich témach.

V súvislosti s podporou participácie mládeže je určite potrebné podrobnejšie sa venovať inštitútu Rada mládeže. Rada mládeže Slovenska má dnes za sebou viac ako

20 ročnú históriu. Počas týchto rokov uskutočňovala aktívnu participáciu vo vzťahu k veciam verejným, ako obhajca záujmu detí a mládeže (Mucha, 2005). Prostredníctvom účasti v nej - vyjadrenia svojho názoru, môžu deti a mládež participovať na rozhodovaní v miestnych podmienkach v správe, riadení a riešení spoločných vecí v rodine, škole a meste. Ak samospráva spolupracuje s Radou mládeže, je to dôkaz, že deťom a mládeži pripisuje významné postavenie v spoločenskom dianí. Na Slovensku pôsobí osem Rád mládeže, v každom kraji. Vznikli ako prirodzený dôsledok decentralizácie štátnej správy a posilňovania jednotlivých regiónov Slovenska. Rady mládeže spravidla združujú detské a mládežnícke organizácie pôsobiace na území daného kraja. Spolupracujú so všetkými detskými a mládežníckymi organizáciami, ako aj profesnými a vzdelávacími organizáciami, cirkevnými spoločnosťami a ďalšími organizáciami, ktoré vyvíjajú aktivity prospešné deťom a mládeži. Cieľom Rady mládeže je presadzovanie spoločných záujmov detí a mládeže bez rozdielu vierovyznania, etnickej či rasovej odlišnosti v súlade so všeobecne uznávanými medzinárodnými dohovormi a predpismi ako sú Dohovory o právach dieťaťa a Európska charta o participácii mladých ľudí na živote obcí a regiónov. Rada mládeže presadzuje záujmy detských a mládežníckych organizácií voči verejnej správe a iniciuje stretnutia napomáhajúce vzájomnej komunikácii a participácii. Spolupracuje pri vytváraní legislatívneho zázemia pre pôsobenie detských a mládežníckych organizácií. Rada mládeže je bezprostredným partnerom Vyššieho územného celku, Magistrátu a regionálnej miestnej správy. Podieľa sa na vytváraní lepších materiálo-technických podmienok organizácií ako aj propagovaní ich činnosti voči neorganizovanej mládeži a verejnosti. Podobne spolupracuje s médiami a pripravuje projekty slúžiace na zviditeľnenie aktivít detských a mládežníckych organizácií. Rada mládeže podporuje medziregionálne výmeny aj mimo územia Slovenska a poskytuje informácie o grantoch a ďalších možnostiach získavania finančných zdrojov pre fungovanie organizácií.

Aj na území Košického samosprávneho kraja pôsobí Rada mládeže Košického kraja (skratka RMKK), pričom ide o demokratické, dobrovoľné združenie nezávislé na politických stranách a hnutiach, ktoré vzniklo na základe Zákona číslo 83/1990 Zb. Jej cieľom je zastupovať oprávnené záujmy neziskových organizácií, občianskych

a neformálnych skupín, ktoré pracujú s deťmi a mládežou. Podporovať tak rozvoj organizácií pracujúcich s deťmi a mládežou a vytvárať podmienky pre všestranný rozvoj detí a mládeže po telesnej, duševnej, duchovnej a sociálnej stránke na území Košického kraja. RMKK má členské organizácie a tiež pozorovateľské organizácie RMKK. Medzi členské organizácie RMKK patria napr. Asociácia dobrovoľníckych centier, Občianske združenie Dúha, Občianske združenie Priateľ, Občianske združenie ÚLET, Občianske združenie ŽABKY, Spoločnosť priateľov detí – Li(e)nka, Študentský parlament mesta Košice (ktorý sa zameriava na združovanie študentov stredných škôl, zlepšovanie života študentov, organizovanie akcií a pod.) a tiež Únia vzájomnej pomoci ľudí a psov. Medzi pozorovateľské organizácie RMKK patria napr. AIESEC Košice, BEST Košice, eRko – Hnutie kresťanských spoločenstiev detí a Územný spolok mládeže Slovenského červeného kríža Košice-mesto. Medzi základné oblasti, ktorým sa venuje patrí:

- dobrovoľníctvo (ktoré vnímajú ako spôsob podpory aktívnej občianskej participácie a záujmu o rozvoj komunity, zvyšovania ľudského potenciálu a kvality každodenného života a posilňovania ľudskej solidarity, zároveň je obohatením medziľudských vzťahov a zdrojom nových skúseností a zážitkov),
- mládežnícka politika, participácia (pričom vychádzajú zo základných pilierov mládežníckej politiky a to naštartovanie a rozvoj participácie mládeže a výchova k aktívnemu občianstvu; rozvoj dobrovoľníctva ako prirodzenej angažovanosti mladých ľudí a prejav iniciatívy a solidarity; poskytovanie cielených informácií pre mládež a o mládeži; systematická spolupráca všetkých subjektov zaoberajúc sa deťmi a mládežou),
- ľudské práva (ktoré vnímajú ako práva prislúchajúce každému človeku od narodenia, pričom medzi základné ľudské práva patrí: právo na život, osobnú slobodu, bezpečnosť, prejav, spolčovanie, zhromažďovanie a iné),
- neformálne vzdelávanie (poskytujú rôzne vzdelávacie programy akreditované i neakreditované, z akreditovaných napr. Mediálna výchova, Animátor voľného času, Koordinátor dobrovoľníkov, Dramatická výchova, z neakreditovaných napr. Základy vedenia účtovníctva v neziskových organizáciách, Marketing neziskových organizácií),

- medzinárodná spolupráca,
- propagácia neziskového sektora.

Viac informácií o RMKK je možné nájsť na www.rmkk.sk.

Práca s mládežou ako špecifický systém sociálnej práce je kvalifikovanou odpoveďou štátu v spoločnosti, kde sa mladí ľudia snažia samostatne rozhodovať a individuálne prevziať zodpovednosť za vlastné rozhodnutia v kľúčových momentoch štartovania životného behu (napr. voľba školy, voľba povolania, založenie domácnosti).

Štát legislatívnou reguláciou, ako aj elementárnou finančnou pomocou podporuje infraštruktúry práce s mládežou (napr. združenia mládeže, občianske spolky, poradenské a informačné služby). Ich prostredníctvom bráni dezintegrácii socializačného procesu a marginalizácii mnohých mladých ľudí. V definícii pojmu práca s mládežou ako špecifickej forme sociálnej práce sa zdôrazňuje, že jej základným cieľom je integrácia a inklúzia mladých ľudí do spoločnosti. Napomáha osobnej a sociálnej emancipácii mladých ľudí od rozličných závislostí, od zneužívania či exploatacií (využitie, vykorisťovanie).

Podporné programy štátu, miestnej a regionálnej samosprávy pre tie občianske iniciatívy, hnutia a združenia, ktoré sa zameriavajú na ochranu životného prostredia, pomoc zdravotne znevýhodneným a sociálne slabým, zdravotnú osvetu a prevenciu, otázky ľudských práv, národnostných menšín, utečencov, rozličné formy výchovy k ľudským a občianskym právam, súčasne zabezpečujú, aby občania získavali istú nevyhnutnú zásobu poznatkov, ale aj výbavu "spôsobilostí a zručností" občianskej participácie. Prácu s mládežou z hľadiska vymedzenia jej osobitostí, princípov a úrovni chápeme aj ako súčasť výchovy mladých ľudí k demokratickému participatívne občianstvu.

Vo viacerých krajinách EÚ, kde sa reguluje práca s mládežou obdobným spôsobom je pravidlom, že isté obdobie sa končí a súčasne začína prerokovaním tzv. národnej správy o situácii mládeže. Programy EK v oblasti európskej mládežníckej politiky EÚ obdobným spôsobom predkladajú permanentne inštitúciám štátnej

exekutívy a odbornej verejnosti analytické a koncepcné materiály systematizujúce dosiahnuté výsledky práce s mládežou a upozorňujúce na nové ohrozenia, s ktorými sa musí vyrovnáť ďalšia generácia mládeže.

Do tohto procesu sa chtiac nechtiac zapája aj Slovenská republika pričom musí mobilizovať všetky dostupné vedecké a odborné zdroje, budovať vlastné expertné siete, aby na adekvátnej úrovni plnila neustále rastúce a čoraz sofistikovanejšie očakávania administrácie EK. To nachádza odraz v dokumente Kľúčové oblasti na niektorých miestach. V osobitnej časti dokumentu Informácie sa konštatuje, že štát podporuje také výskumné a prieskumné aktivity, ktoré umožnia definovať opatrenia politiky vo vzťahu k deťom a mládeži na miestnej, regionálnej a celoštátnej úrovni na základe relevantných a presných informácií, pričom akčné plány realizácie týchto opatrení budú predznamenať ďalší vývoj problematiky, obsahovať očakávania detí a mládeže a reflektovať ich potreby. Na inom mieste sa ukladá MŠ SR, aby podporovalo realizáciu výskumných aktivít, ktoré súvisia s vypracovaním správy o mládeži. To, čo sa dialo v roku 2008 pod patronátom IUVENTA (odbor rozvoja) v súvislosti s prípravou expertnej analýzy o lepšom porozumení a poznaní mládeže pre EK, nie je iba zbieranie informácií pre analýzu a hodnotenie rokov 2004-2007 na Slovensku. Je to súčasne alebo predovšetkým vytváranie koncepcných, informačných a organizačných predpokladov pre naplnenie očakávaní štátnej politiky mládeže v rokoch 2008-2013. Predkladanie Národnej správy o práci s mládežou má plniť nielen kontrolnú funkciu výkonu štátnej správy v danej oblasti, ale je aj príležitosťou, aby téma „mládež“ sa stala predmetom širokej verejnej rozpravy, vďačnej diskusie nielen o problematike marginalizovaných skupín mládeže alebo o skupinách, ktoré ohrozujú spoločnosť. Na rozdiel od bulvárnych prístupov je tu príležitosť prezentácie výsledkov rozličných projektov práce s mládežou, príležitosť na artikuláciu požiadaviek samotnej mládeže v záujme hľadania nevyhnutného generačného konsenzu aj v dôsledku demografického vývoja (Macháček, 2008).

3 Zvyšovanie participácie mládeže v kecerovsko-olšovskom mikroregióne

Projekt Láche cháve adadživeseskere sme realizovali v kecerovsko-olšovskom mikroregióne a to vo vybraných obciach Rankovce, Boliarov, Kecerovce a Vtáčkovce. Naše občianskej združenie – Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT, má za sebou už niekoľkoročnú históriu úspešného pôsobenia, prevažne v oblasti práce s mládežou. Realizovali sme množstvo projektov zameraných špeciálne na efektívne trávenie voľného času mládeže so spoločensko-kultúrno-športovo-vzdelávaco-výchovným charakterom. Mládež môže byť významnou silou pri rozvoji marginalizovaných rómskych komunít, preto je naša pozornosť upriamená na aktivizovanie, mobilizovanie a zvyšovanie participácie mládeže na verejnom živote.

Za všetky stojí za zmienku spomenúť momentálne prebiehajúci projekt zvyšovania participácie mládeže, pod gesciou programu YEPP – Youth Empowerment Partnership Programme. YEPP je spoločným projektom niekoľkých európskych a amerických nadácií, Medzinárodnej akadémie na Freie Universität Berlin (INA) a Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), pracujúcou pod záštitou Európskej siete nadácií pre inovatívnu spoluprácu (NEF). Program sa snaží riešiť sociálne problémy a zlepšiť život detí a mladých ľudí ohrozených sociálnym vylúčením a to na území celej Európy. YEPP má vytýčené nasledujúce tri hlavné ciele:

- mládež a splnomocňovanie komunít - participácia mládeže na rozvoji svojej komunity na riešení vlastných problémov,
- budovanie partnerstiev - budovanie silných a udržateľných medzisektorových partnerstiev a strategických aliancií na lokálnej, národnej, medzinárodnej úrovni s cieľom podporovať a posilniť mládežnícke organizácie,
- obhajovanie záujmov mládeže - s cieľom ovplyvňovať verejnú politiku tak, že sa otázka posilňovania mládeže, komunít a partnerstiev stane hlavnou súčasťou verejných aktivít, nezávislých programov v celej Európe.

Ciele YEPP programu sú dosahované vďaka integrovanému a systematicky podporovanému úsiliu strategických aliancií zložených z verejného, súkromného a nezávislého sektora. Program sa zameriava na centrálné zapojenie mladých ľudí do

rozhodovacích procesov prostredníctvom účasti mládeže v tzv. miestnych podporných skupinách. Napríklad prostredníctvom Rád mládeže, mládežníckych parlamentov, neformálnych skupín, miestnych iniciatív, poradných orgánov pre samosprávy a pod.

V rámci tohto programu spolupracujeme s medzinárodnou sieťou YEPP od roku 2009 (súčasťou siete sú napríklad krajiny ako Poľsko, Fínsko, Nemecko, Taliansko, Bosna a Hercegovina, Belgicko a pod.). Spoločne s mládežníckym tímom sme sa zúčastnili troch významných medzinárodných konferencií, v roku 2010 v Janove v Taliansku, v roku 2011 v nemecko-poľskom meste Görlitz/Zgorzelec, a v tom istom roku v Cardiffe vo Walese, venovaných otázkam zvyšovania participácie mládeže. Minulý rok vo februári sme vydali významný dokument v slovenskej i anglickej verzii s názvom Situačná analýza Kecerovce, Rankovce, Vtáčkovce, Boliarov. Jej cieľom bolo zmapovať situáciu vo vybraných obciach, poskytnúť aktuálne informácie o potrebách mládeže a definovať hlavné okruhy problémov, s ktorými sa mládež, samospráva, mimovládne organizácie a ďalší kľúčoví hráči stretávajú vo svojej každodennej práci. Na základe výstupov zo situačnej analýzy sme spoločne s kľúčovými hráčmi a členmi lokálnej podpornej skupiny pristúpili k tvorbe operačných plánov. Vytvorené plány sú pre nás základom pre realizáciu lokálnych projektov zameraných na zmenu situácie mladých ľudí v tomto regióne.

3.1 Všeobecná charakteristika kecerovsko-olšovského mikroregiónu so zameraním na problematiku mládeže

Obce Rankovce, Boliarov, Kecerovce, Vtáčkovce formálne patria do 2 mikroregiónov – kecerovský a olšovský. Obce sú od seba vzdialené od 2 do 5 km, teda ide o susediace obce. Vybrať obce nebolo jednoduché. Pri ich výbere sme sa riadili kritériami programu YEPP, ktorého základom je prítomnosť rómskej komunity v obci, existencia aktívne pôsobiacich subjektov t.j. mimovládnych organizácií, samosprávy, inštitúcií, ktoré majú potenciál spolupracovať a predovšetkým prispieť k riešeniu problémov mládeže, ktorá v obciach žije.

Veľmi dôležité boli aj ďalšie kritériá, na základe ktorých sme sa rozhodli práve pre obce Kecerovce, Rankovce, Boliarov a Vtáčkovce:

- charakter obcí je podobný – všetky štyri obce majú podobné zloženie obyvateľstva, najmä prítomnosť majoritného rómskeho obyvateľstva, ktoré žije prevažne marginalizovane a vysoká miera sociálnej deprivácie,
- inštitucionálne väzby – obec Kecerovce je strediskovou obcou, nachádza sa v nej zdravotné stredisko, ktoré navštevujú obyvatelia ostatných 3 obcí a taktiež spádová základná škola. V obci Vtáčkovce je špeciálna ZŠ, ktorú navštevujú taktiež žiaci z ostatných 3 obcí,
- rodinné väzby – medzi komunitami obcí funguje živá komunikácia vďaka rodinným väzbám a tradícií zachovávaní rodinných zvyklostí a rituálov,
- realizované programy – bolo realizovaných viacero projektov a programov, ktorých cieľovou skupinou boli obyvatelia vybraní práve z obcí Rankovce, Boliarov, Vtáčkovce a Kecerovce (Program Podpory zdravia znevýhodnených rómskych komunít, projekt STOPA a Peer skupina, projekt ZDRAVIE RÓMOV, terénna sociálna práca v obci Kecerovce).

Obec Kecerovce sa nachádza na východe Košickej kotliny, v doline Olšavy. Pod súčasným názvom vystupuje od roku 1975, kedy došlo k zlúčeniu obcí Kecerovské Kostoľany a Kecerovské Peklány. Prvá písomná zmienka o Kecerovských Kostoľanoch pochádza z roku 1229 a je určujúcou i pre súčasnú obec. Kostoľany patrili k najstarším Abovským dedinám, v 16. storočí sa vyvíjali ako mestečko s trhovým právom. Popri poľnohospodárstve sa darilo i remeslám a obchodu. V súčasnosti žije v obci viac ako 3400 obyvateľov. Do katastra spadajú 3 segregované rómske osady, v ktorých žije 2900 obyvateľov rómskej národnosti. Sakrálnou dominantou Keceroviec je rímskokatolícky Kostol sv. Ladislava. Kostol pochádza z roku 1628, prešiel však významnou prestavbou. Kaplnka pochádza takisto zo 17. storočia. Kecerovce sú bohaté i na svetské pamiatky pripomínajúce obdobie šľachty. Zachovali sa tu dva kaštiele. Neskorogotický kaštieľ z konca 15. storočia patrili rodine Kecerovcov. Renesančný kaštieľ zo 16. storočia si vyžaduje rekonštrukciu. V jeho blízkosti stojí socha sv. Ladislava. Zachovali sa tu pôvodné gánkové domy, kúrie, okraje ciest zdobia prícestné kríže. Novodobú architektúru v obci zastupuje zvonica v časti Kostoľany, budova zdravotného strediska ako aj viaceré polyfunkčné budovy pochádzajúce z druhej polovice 20. storočia. V obci funguje základná i materská škola. V katastri obce bol s finančnou podporou Európskej

únie vybudovaný nový vodojem ako aj čistička odpadových vôd. V obci sú dobré možnosti kultúrneho a športového vyžitia. Pozoruhodná je i pomoc marginalizovanej rómskej komunite formou terénnej sociálnej práce, prevádzkovaním komunitného centra a výstavbou sociálnych nájomných bytov nižšieho štandardu. V katastri obce sa nachádza menšie letisko slúžiace prevažne poľnohospodárom. K najvýznamnejším podnikateľským subjektom v Kecerovciach patrí firma Tatrakon. Z pohľadu cestovného ruchu vyniká oblasť turistiky a cykloturistiky (dostupné na: http://obeckecerovce.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=54, dňa 10.01.2011).

Obec Rankovce leží na styku Košickej kotliny a Slanských vrchov. Prvá písomná zmienka o nej pochádza z rokov 1332 až 1335. Pôvodným živobytím obyvateľov bolo poľnohospodárstvo. Dnes ich tu žije takmer 700. Obci dominuje evanjelický kostol. Prvý kostol sa spomína už pri vyberaní pápežských desiatkov v rokoch 1332 až 1335, keď tu bol už aj farár a farnosť. V roku 1620 bol v obci zrejme na mieste pôvodného dreveného kostola postavený kamenný. Jeho oprava sa spomína v roku 1810, následne v roku 1814 bol rozšírený o svätyňu a v roku 1816 bola vybudovaná veža. Zachoval sa tu starý židovský cintorín. V Rankovciach pôsobil významný slovenský spisovateľ Jonáš Záborský, ako aj zberateľ ľudových piesní Ján Hlavík. Prírodnou raritou tohto kraja sú Rankovské skaly patriace do celku Slanských vrchov. Vyznačujú sa výskytom vzácných druhov rastlín. V katastri sa nachádza i minerálny prameň. O rozvoj Rankoviec sa zasadzuje hneď niekoľko verejnoprospešných organizácií ako Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT, ktoré pracuje najmä s rómskou komunitou a Klub Prieskumník vedúci deti a mládež k láske k prírode (dostupné na: <http://www.abov.eu.sk/rankovce/>, dňa 10.01.2011).

Boliarov sa rozprestiera vo východnej časti Košickej kotliny. Prvý krát bol písomne doložený v roku 1289 ako Balar. Osada vznikla v mieste pôvodného slovanského sídliska. V 14. storočí tu stál mlyn. Pôvodné živobytie – poľnohospodárstvo, si udržalo svoju váhu do dnešných čias. K najkrajším stavbám obce patrí bezpochyby barokový rímskokatolícky Kostol Najsvätejšej Trojice. Pochádza z druhej polovice 18. storočia. V obci majú svoj chrám i evanjelickí veriaci, ktorí patria k cirkevnému zboru v Rankovciach. Kolorit Boliarova dotvára zvonica. Začiatkom 20. storočia bol v obci postavený gáter a mlyn. Dnes dotvárajú pohľad na život predkov v

tejto dedine. Žije tu vyše 700 obyvateľov. Obec spravuje základnú školu a materskú školu. Kultúrne akcie organizujú prevažne v kultúrnom dome, ktorý slúži týmto účelom od druhej polovice 20. storočia. Podnikateľské subjekty v obci sú zamerané prevažne na pôdohospodárstvo (dostupné na: <http://www.boliarov.sk/index.php>, dňa 10.01.2011).

Obec Vtáčkovce leží v Toryskej pahorkatine, 25 kilometrov od Košíc. Bola založená na prelome 13. a 14. storočia. Prvý krát bola písomne doložená v roku 1427. Patrila k Lipoveckému panstvu. V minulosti bolo hlavným živobytím poľnohospodárstvo, tkáčstvo a lesníctvo. Dodnes tvorí poľnohospodárska pôda vyše 60 percent z katastra obce. Žije tu viac než 900 obyvateľov, k obci prislúcha i segregovaná rómska osada. Vo Vtáčkovciach nie je kostol, stojí tu architektonicky zaujímavá zvonica. Nový cintorín začali obyvatelia budovať v roku 1967. Od roku 1926 píše svoje dejiny školstvo v obci. V druhej polovici 20. storočia postavili dnešné budovy základnej a materskej školy. V prevádzke je i špeciálna základná škola navštevovaná prevažne rómskymi deťmi. K najvýznamnejším spolkom obce patrí dobrovoľný hasičský zbor, ktorý žne úspechy celoslovenského významu v súťažiach hasičov (dostupné na: <http://www.abov.eu.sk/vtackovce/>, dňa 10.01.2011).

V obciach Kecerovce, Rankovce, Boliarov a Vtáčkovce žije celkom 5369 obyvateľov. Z toho 2663 žien čo predstavuje 49,59 % a 2706 mužov čo 50,40 % . Detí vo veku od 6 do 14 rokov je v obciach spolu 1106 čo predstavuje 20,60% . Mládež vo veku 15 až 25 rokov je zastúpená počtom 1259 osôb čo predstavuje 23,45 %.

Tab. č.1 **Zastúpenie obyvateľstva v jednotlivých obciach**

Názov obce	Muži	Muži %	Ženy	Ženy %	Deti 6-14 rokov		Mládež 15-25 rokov	
					počet	%	počet	%
Kecerovce	1519	50,68	1478	49,32	663	22,12	724	24,16
Rankovce	352	50,50	345	49,50	137	19,65	130	18,65
Boliarov	381	50,46	374	49,54	125	16,55	108	14,3
Vtáčkovce	454	49,35	466	50,65	181	19,67	297	32,28

Zdroj: Situačná analýza Kecerovce, Rankovce, Vtáčkovce, Boliarov, 2011, Berkyová, Ondrašíková, Pecha, Šiňanská

- Jedná sa o územie s viac ako tretinou detí vo veku do 16 rokov.
- Markantné rozdiely sú v pomere ľudí v predproduktívnom, produktívnom a poproduktívnom veku. Bunetice sú obcou s najvyšším podielom osôb v produktívnom veku a Vtáčkovce s najnižším podielom osôb v poproduktívnom veku.
- Tieto výrazne hraničné ukazovatele sú dané najmä: predčasnou úmrtnosťou osôb žijúcich v chudobných, prevažne rómskych komunitách, vysokou pôrodnosťou v chudobných komunitách, nízkym vekom prvorodičiek z chudobných komunít.

Ako sme už spomínali vyššie, v obciach Boliarov, Kecerovce, Rankovce a Vtáčkovce žije celkom 5369 obyvateľov. Z uvedeného počtu je 1260 obyvateľov nezamestnaných, pričom skupina mladých ľudí vo veku 18-25 rokov predstavuje 260 nezamestnaných osôb. Kecerovsko – olšavský región môžeme podľa jeho demografického zloženia označiť za „mladý región“. Mládež v regióne vytvára niekoľko rôznorodých podskupín. Najväčšou skupinou je mládež žijúca v marginalizovaných osadách (cca 80%), rómska mládež zo znevýhodneného prostredia (žijúca v generačnej chudobe). Ďalšiu podskupinu tvorí integrovaná zväčša ne- rómska mládež, ktorá tvorí v obciach výraznú menšinu a trendom tejto mládeže je odchádzať za štúdiom a prácou do väčších miest. Špecifickou podskupinou sú zdravotne znevýhodnení mladí ľudia. V ostatnom období sa zväčšuje sociálna priepasť medzi jednotlivými skupinami mládeže. Na jednej strane sa v niektorých lokalitách, prípadne rodinách zhoršuje stav gramotnosti, dochádzky do škôl a vzdelávacích výsledkov, na strane druhej sú lokality a skupiny mladých ľudí, ktorí sa začali aktívne zaujímať o svoje vzdelanie – nastúpili na rôzne formy štúdia na stredných a vysokých školách. Veľký posun vo vzdelávaní mládeže urobili alokované pracoviska stredných škôl v obciach Rankovce a Kecerovce. Ide o učňovské školy zamerané na odbory: murár, krajčírka, lesný robotník. Dlhodobým problémom je vysoká absencia žiakov v školách, najmä na 2. st. ZŠ. Stalo sa nepísaným pravidlom mládeže, že v období dospievania návštevu škôl považujú za málo dôležitú súčasť života. Problém s dochádzkou a prospievaním v škole úzko súvisí s chudobou, nedostatkom finančných prostriedkov (keďže do škôl deti dochádzajú autobusom), nízkou uvedomelosťou rodičov, jazykovou bariérou.

Vážnym problémom v oblasti zdravia a životného štýlu tunajšej mládeže je požívanie alkoholu, tabakizmus a vo vybraných lokalitách i inhalácia prchavých látok. Časť mládeže má problém s gamblingom, závislosťou na hracích automatoch. Iné typy závislostí sa v lokalitách nevyskytujú. Jednotlivci občas experimentovali s užívaním marihuany a iných mäkkých drog, užívanie tvrdých drog v regióne nie je registrované.

Rómska mládež v osadách zvyčajne trávi voľný čas spoločne, v skupinách. Stretávajú sa na miestach ako sú cesty, voľné priestranstvá, autobusové zastávky, ihriská. Často sú preč z obydli do neskorých nočných hodín (aj počas školského roku) - tzv. „nočný život“. V letných obdobiach je často vidieť chlapcov ako hrajú futbal na lúkach, prípadne ihriskách, v zimnom období je to hokej, sánkovanie s provizórne vyrobenými pomôckami (sánky, hokejky). Časť mládeže sa organizuje vo formálnych alebo menej formálnych voľnočasových aktivitách – napr. kluby, športové akcie, hudobné skupiny, náboženské skupiny. Mnoho mladých sa venuje hudbe a tancu. Stretávajú sa v garážach, kde majú skúšobne. V letných mesiacoch je zvykom „predvádzať hudbu“ na otvorených priestranstvách v osadách.

Väčšina detí a mladých ľudí neabsolvovalo cestu ďalej ako do Košíc (krajského mesta). Priateľstvá medzi rómskou a ne- rómskou mládežou sú skôr výnimkou ako normálom. Napriek tomu, za posledné obdobie je trendom zbližovanie týchto rôznorodých skupín (najmä v obci Kecerovce a Rankovce), kde majú rómski a nerómski tínedžeri viac príležitosti na vytváranie interakcií (cez aktivity organizácií, stredné školy, stretávania sa v spoločných priestoroch). Rómska mládež len minimálne, prípadne vôbec neparticipuje na veciach verejných, neexistuje mládežnícky parlament aktivizujúci sa v miestnej politike. V roku 2010 prešla skupina rómskych tínedžerov (cca 12) z regiónu školením zameraným na podporu občianskeho aktivizmu a poznania právneho systému SR.

3.2 Projekt Láche cháve adadživeseskere

Projekt Láche cháve adadživeseskere bol podporený Úradom splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity sumou 7000 Eur. Bol realizovaný v čase od decembra 2011 do marca 2012, v rámci výzvy Úradu vlády Slovenskej

republiky na podporu sociálnych a kultúrnych potrieb a riešenia mimoriadne nepriaznivých situácií rómskej komunity.

Hlavným cieľom projektu bolo zapojenie rómskej mládeže do činnosti komunitných centier s cieľom rozvíjať miestne komunity v kecerovsko – olšovskom mikroregióne. Medzi čiastkové ciele projektu sme zaradili:

- budovanie neformálnej skupiny mládeže zo štyroch obcí kecerovsko – olšovského mikroregiónu (Rankovce, Kecrovce, Boliarov, Vtáčkovce),
- participácia vybudovanej neformálnej skupiny mládeže na plánovaní, príprave, realizácii a vyhodnocovaní komunitných podujatí pre všetkých členov komunít vybraného mikroregiónu,
- spolupráca a sieťovanie existujúcich komunitných centier v obciach Rankovce a Kecrovce,
- prostredníctvom neformálneho vzdelávania rómskej mládeže poskytnúť pomoc pri vzniku a budovaní dvoch nových komunitných centier v obciach Boliarov a Vtáčkovce.

Prostredníctvom projektu sme chceli riešiť nasledujúci prioritný a špecifické problémy. Prioritný problém:

- nízka úroveň participácie rómskej mládeže na verejnom živote a rozhodovacích procesoch v mikroregióne.

Špecifické problémy:

- slabá pripravenosť rómskej mládeže sformovať sa a prevziať zodpovednosť za rozvoj vlastných komunít,
- nedostatočná spolupráca medzi mládežou, komunitou a verejnými inštitúciami,
- neaktívnosť inštitúcií a miestnych subjektov pri napĺňaní potrieb mládeže,
- neefektívne trávenie voľného času mládeže a ohrozenie sociálno – patologickými javmi.

Primárnou cieľovou skupinou projektu bola rómska mládež žijúca v prostredí marginalizovaných komunít kecerovsko – olšovského mikroregiónu. Sekundárnu

cieľovú skupinu tvorili príslušníci komunít obcí kecerovsko – olšovského mikroregiónu, ktoré sú postihnuté sociálnou depriváciou.

Multiplikačný efekt a udržateľný dopad projektu vidíme v nasledovnom - výstupom projektu bola realizácia konkrétnych rozvojových aktivít skupinou mladých Rómov vo svojich obciach a mikroregióne. Ďalšími nadväzujúcimi aktivitami bola príprava a realizácia malých projektov, ktoré boli v rézii samostatnej skupiny mládežníckych lídrov. Nadstavbovou kľúčovou aktivitou bola asistencia pri založení a formovaní komunitných centier v obciach Boliarov a Vtáčkovce. YEPP metodika spočíva v dlhodobom procese iniciovania a podporovania pozitívnych zmien v komunitách, preto budeme naďalej pracovať s vybudovanou lokálnou skupinou mládežníckych aktivistov, ktorých budeme vzdelávať a „vťahovať“ do rozhodovacích a rozvojových procesov obcí, v ktorých žijú. Výstupom z projektu je taktiež táto monografia, ktorá sa, ako veríme, stane praktickou pomôckou pre pracovníkov v pomáhajúcich profesiách, zástupcov MVO, samospráv, škôl a ďalších aktérov pôsobiacich v oblasti práce s deťmi a mládežou. Tiež bude významným advokačným nástrojom pre samotných mladých ľudí.

3.3 Konkrétne projektové aktivity a výsledky

Za najvýznamnejšie výstupy z projektu považujeme:

- zrealizovanie intenzívneho výcviku zážitkovou formou pre aktívnu rómsku mládež s cieľom stmeliť skupinu a dodať mladým ľuďom zručnosti a spôsobilosti pre projektovanie a hodnotenie komunitných podujatí,
- vybudovanie štyroch samostatných skupín aktívnej mládeže v obciach Rankovce, Kecrovce, Boliarov a Vtáčkovce, pravidelne sa stretávajúcích a pripravujúcich komunitné podujatia pre svoje komunity,
- vybudovanie aktívnej neformálnej skupiny mladých lídrov, zloženej zo zástupcov štyroch obcí pôsobiacich na úrovni rozvoja mikroregiónu,
- pravidelné plánovacie stretnutia mládeže na úrovni každej komunity,
- pravidelné plánovacie stretnutia mládeže na úrovni mikroregiónu,
- naplánované, zrealizované a vyhodnotené štyri komunitné podujatia,

- vytvorenie základných podmienok pre rozvoj dvoch nových komunitných centier v obciach Boliarov a Vtáčkovce,
 - nadviazanie spolupráce medzi verejnými inštitúciami a organizáciami, a neformálnou skupinou mládeže,
 - propagácia projektu,
 - vydanie monografie ako významnej pomôcky pre záujemcov o prácu s mládežou.
- V nasledujúcich podkapitolách ich podrobne rozoberieme a pre lepšie zachytenie kvalitatívnych výsledkov podložíme výrokmi účastníkov projektu, z radov aktívnych mládežníkov, vedúcich mládežníckych skupín, koordinátora projektu, lektorov, zástupcov samospráv a podobne.

3.3.1 Intenzívny výcvik mládeže

Výcvik sa uskutočnil v úvode projektu, v dňoch 21.-22.01.2012 v učebno-výcvikovom zariadení UPJŠ, v obci Danišovce pri Spišskej Novej Vsi. Bol realizovaný zážitkovou formou rešpektujúc zásady neformálneho vzdelávania. Po úvodných spoločných informáciách a spoznaní sa navzájom, sa skupina rozdelila na tri podskupinky, ktoré sa súčasne vzdelávali v troch oblastiach, pričom počas pobytu všetci účastníci absolvovali každú oblasť vzdelávania. Pri vytváraní podskupiniek sme považovali za potrebné zmiešať účastníkov z rôznych obcí, s cieľom intenzívneho vzájomného spoznávania a budovania mikroregionálnej spolupráce v budúcnosti.

Prvá oblasť výcviku bola zameraná na získavanie sociálno-psychologických spôsobilostí a zručností, predovšetkým v oblasti sebapoznávania, poznávania iných, stmelovania skupiny a budovania tímu. Odbornú garanciu nad touto aktivitou prevzala PhDr. Katarína Šiňanská, odborná asistentka z Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, z Filozofickej fakulty, Katedry sociálnej práce.

Druhá oblasť výcviku bola zameraná na získavanie zručností a spôsobilostí v oblasti plánovania, prípravy a realizácie komunitných podujatí. Odbornú garanciu nad touto aktivitou prevzala Bc. Františka Ondrašiková, predsedníčka Združenia PRE LEPŠÍ ŽIVOT a koordinátor projektu Július Pecha, ktorý zároveň pôsobí ako asistent

terénneho sociálneho pracovníka v obci Kecerovce a tiež ako koordinátor niekoľkých projektov zameraných na zvyšovanie participácie rómskej mládeže. Okrem školenia, ktoré viedli uvedení lektori si tiež mládež zo všetkých obcí pripravovala prezentácie komunitných podujatí, ktoré by chceli organizovať v rámci projektu už doma. Vytvorené postery potom každá skupina prezentovala počas výcviku pred ostatnými účastníkmi, s cieľom vyvolať diskusiu, reagovať na podnety, ujasniť si koncept a získať spätnú väzbu od iných mladých ľudí.

Tretia oblasť výcviku bola zameraná na spôsoby kvalitnej evaluácie aktivít a na význam hodnotiaceho procesu. Odbornú garanciu nad touto aktivitou prevzala Ing. Blanka Berkyová, z Centra komunitného rozvoja Košice.

Výcvik za stranu donora monitoroval Mgr. Marián Fečo z Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. Mediálny monitoring sme zabezpečili prostredníctvom spolupráce s MECEM a RPA.

Jednotlivé aktivity realizované počas výcviku splnili svoje poslanie. Počas víkendového výcviku mládež usilovne pracovala, vzdelávala sa, prezentovala výsledky svojej práce. Zároveň sa stmelovali skupinky v rámci jednotlivých obcí i veľká mikroregionálna skupina mládeže. Poslednou aktivitou, ktorú sme realizovali pred odchodom domov bolo hodnotenie výcviku účastníkmi, ktoré obsahovalo jednoznačne pozitívne ohlasy. Pre lepšiu ilustráciu sme vybrali nasledovné.

- Bc. Františka Ondrašiková, predsedníčka Združenia PRE LEPŠÍ ŽIVOT, terénna sociálna pracovníčka v obci Rankovce, lektorka projektu Láche čháve adadživeseskere: *„myslím si, že výcvik v Danišovciach sa vydaril. Mládež z rôznych obcí sa spoznala a myslím, že dostala dobrú motiváciu k občianskemu aktivizmu na začiatku projektu“.*
- Ing. Blanka Berkyová, manažérka organizačnej jednotky Centra komunitného rozvoja Košice a manažérka projektu SPOTs, lektorka projektu Láche čháve adadživeseskere: *„výcvik poskytol mladým ľuďom priestor pre vzdelávanie, seba prezentáciu, budovanie vzťahov v skupine, ale aj s lektormi. Páčia sa mi chvíle, keď sa počas tréningu nečakane objaví „tímový duch“ a funguje nielen*

rešpekt, ale aj akási čarovná chémia medzi účastníkmi a prostredím, v ktorom pôsobia. Tréningy a výcviky sú super a má obrovský zmysel ich podporovať, pokiaľ sa ich zúčastňujú aktívni mladí ľudia“.

- Bc. Róbert Géza, terénny sociálny pracovník, Kecerovce: *„výcvik hodnotím veľmi pozitívne. Jeho najväčší prínos vidím v budovaní osobnostných predpokladov mladých v rámci sebapoznávania, vzájomného spoznávania mladých ľudí zo štyroch obcí a v budovaní partnerských a kamarátskych vzťahov medzi všetkými zúčastnenými stranami. Významné bolo aj získavanie informácií v oblasti projektového riadenia a hodnotenia projektových procesov. Mladí ľudia mali po prvý krát možnosť prezentovať seba a svoje projektové zámery“.*
- Július Pecha, asistent terénneho sociálneho pracovníka, koordinátor projektu Láche čháve adadživeseskere, Kecerovce: *„výcvik hodnotím ako veľmi výnimočný, pretože sa po prvý krát pracuje na úrovni mikroregiónu, umožnil stretnutie viac ako 40-tich mladých ľudí z rôznych obcí. Pre mnohých mladých ľudí to bola unikátna možnosť tráviť čas mimo svojich rodín a komunít, po prvý krát bývali v hotelových priestoroch a stravovali sa v reštaurácii. Mali presne stanovený harmonogram práce, museli sa riadiť vytýčenými pravidlami a pracovať ako včeličky. Všetci „dospelí“ akceptovali názor mladých a brali ich ako rovnocenných, čo ich motivovalo k pracovitosti, zodpovednosti a samostatnosti, pričom ako verím, tieto vlastnosti využijú vo svojej ďalšej práci“.*
- Michal Hada, vedúci mládežníckej skupiny, 20 rokov, Rankovce: *„páčilo sa mi predstavenie toho, ako napísať dobrý projekt, tiež to, že som tam stretol super mladých ľudí aj z iných obcí. Rozvinula sa myšlienka, ako by sme mohli všetci spolupracovať na projekte. Tiež sa mi páčili aktivity, ktoré mali pre nás pripravené lektori. Zaujímavá bola aktivita, keď sme prezentovali, aké komunitné podujatie budeme organizovať v našej obci. Museli sme to prezentovať ako skupina, robili sme k tomu poster a ostatní mladí nám kládli otázky a diskutovali sme o tom“.*

- Dorinda Gáborová, členka mládežníckej skupiny, 18 rokov, Kecerovce: „na výcviku sa mi páčilo všetko. Veľa sme sa nasmiali a celkovo tam bola dobrá atmosféra. Spoznala som nových kamarátov, aj z iných obcí, pomocou zábavných aktivít. Naučila som sa viac o tom, ako sa robia projekty, o projektovej matici a v poslednej skupine veľa o tom, čo robiť, keď potrebujeme nejaké povolenia, alebo iné veci od starostu. Tiež sme si hovorili o význame hodnotenia. Bola som už aj na iných školeniach, napríklad vo Fričovciach, kde sme riešili problém záškoláctva a vzniku komunitného centra, tiež na Sigorde, kde sme sa rozprávali o tom, aká je občianska vybavenosť v našej obci a čo všetko môžu robiť v našej obci mladí ľudia. Kreslili sme mapu dediny a plánovali sme ako bude vyzeráť náš Kera klub (pozn. autoriek - mládežnícke centrum na nízkoprahovom princípe). Tiež som bola na mládežníckej výmene v Nemecku, kde sme celý čas robili aktivity s mladými ľuďmi z mnohých iných európskych krajín, spoznávali sme sa, rozprávali sme si o krajinách, z ktorých pochádzajú, rozprávali sme o Slovensku a vymieňali sme si skúsenosti z aktivít, ktoré robíme“.

Obr. č. 1 Sociálno-psychologický výcvik

Obr. č. 2 Výcvik projektového riadenia

Obr. č. 3 Evaluačný výcvik

Obr. č. 4 Participácia mládeže na zážitkovom vzdelávaní

Obr. č. 5 Účasť mládeže na prednáške

Obr. č. 6 Aktívne vystúpenie mládeže

Obr. č. 7 Riešenie projektovej matice

3.3.2 Plánovacie stretnutia na úrovni každej komunity

V obciach Rankovce, Kecerovce, Boliarov a Vtáčkovce sa vytvorili neformálne skupiny mládeže. Ich úlohou bolo pripravovať komunitné podujatia pre rozvoj vlastných komunit. Za vedenie skupiny bol v každej lokalite zodpovedný jeden vedúci. Stretnutia sa uskutočňovali raz týždenne.

Súčasťou plánovacích stretnutí boli aj workshopy garantované odborníkmi, ktoré uľahčili mladým ľuďom pripravovať komunitné podujatia. Plánovacie stretnutia prebiehali v dvoch aktívnych komunitných centrách a to v Rankovciach a Kecerovciach. Mládež z obcí Boliarov a Vtáčkovce na stretnutia využívala obecné priestory. Cieľom projektu bolo totiž okrem iného i prostredníctvom procesu sociálneho učenia a prostredníctvom poukazovania na dobré príklady z praxe motivovať mladých ľudí z obcí, kde sa komunitné centrum nenachádza k jeho založeniu.

K plánovacím stretnutiam patrili i vyjednávania s miestnymi autoritami za účelom zabezpečenia komunitných podujatí – napríklad so starostami obcí, riaditeľmi základných škôl, zástupcami miestnych mimovládnych organizácií a podobne.

- Miroslav Galas – Zaufal, starosta obce Kecerovce: *„zúčastnil som sa niekoľkých plánovacích stretnutí mládeže. Hodnotím ich na vysokej úrovni, mládež sa aktívne zapájala. Radi sa stretávajú a spoločnými silami riešia projekty, plánujú budúcnosť a realizujú svoje myšlienky. Mám z nich veľmi dobrý pocit, lebo sa snažia a chcú niečo nové v živote dokázať“.*
- František Hlavatý, starosta obce Rankovce: *„viac krát som navštívil plánovacie stretnutia mládeže a tiež tvorivé dielne. Mládež sa stretávala v zasadačke obecného úradu. Myslím si, že stretnutia boli dobré hlavne na to, že sa mládež spoznala aj z inej stránky, z pracovnej, pretože prvý krát pripravovali podujatie, prvý krát niečo spoločne tvorili, pracovali na spoločnej myšlienke. Práca ich tešila a naplňala. Dokázali efektívne využívať voľný čas“.*
- Bc. Františka Ondrašiková, predsedníčka Združenia PRE LEPŠÍ ŽIVOT, terénna sociálna pracovníčka v obci Rankovce, lektorka projektu Láche cháve adadživeseskere: *„počas stretnutí na úrovni komunit išlo hlavne o plánovacie*

stretnutia a teambuildingy. Mali obrovský význam pre úspešnosť následných akcií“.

- Ing. Blanka Berkyová, manažérka organizačnej jednotky Centra komunitného rozvoja Košice a manažérka projektu SPOTs, lektorka projektu Láche čháve adadživeseskere: *„plánovanie je súčasťou života každého človeka, len si to neuvedomujeme. Pre mňa je prirodzené, že takéto procesy sa odohrávajú nielen v živote rodiny, ale aj v komunite. Keď sa zúčastňujeme plánovania vieme, že som súčasťou väčšieho celku, môžem vyjadriť svoj názor, môžem ovplyvniť chod vecí verejných. Učím sa počúvať a rešpektovať názor iných a získavam informácie. Ideálny plánovací proces je ten, ktorý dobehne do konca, to znamená, že sa všetky navrhnuté ciele, riešenia alebo aktivity prenesú aj do procesu ich realizácie, a to na všetkých komunitných úrovniach.“*
- Bc. Róbert Géza, terénny sociálny pracovník, Kecerovce: *„som veľmi spokojný s aktivitou mladých počas plánovacích stretnutí, bolo evidentné, že zúročili vedomosti získané počas výcviku. Vedúci skupiny mládeže Marián Pecha bol ohľaduplný a viedol mládež k tvorivému mysleniu, vyjadrovaniu svojich myšlienok a vhodnými zásahmi koordinoval ich činnosť“.*
- Július Pecha, asistent terénneho sociálneho pracovníka, koordinátor projektu Láche čháve adadživeseskere, Kecerovce: *„plánovacie stretnutia boli pravidelné, dochvilné, každé stretnutie končilo prerozdelením úloh. Mladí ľudia boli usilovní a kreatívni, spoločne tvorili podujatie, ktoré si sami vymysleli, naplánovali a zrealizovali, skutočne len s malou podporou vedúceho skupiny a koordinátora projektu. Významný bol aj hodnotiaci blok, ktorý umožnil mladým ľuďom vidieť úspechy, ale aj prípadné nedostatky, z ktorých sa mohli poučiť do budúcnosti“.*
- Michal Hada, vedúci mládežníckej skupiny, 20 rokov, Rankovce: *„v Rankovciach sme sa pravidelne stretávali každý štvrtok. Premýšľali sme nad tým, ako čo najlepšie pripraviť naše komunitné podujatie, ktorým bola Valentínska párty. Dotvárali sme hry, vybavovali sme rôzne veci, chodili sme napríklad vyjednávať k pánovi starostovi Stanislavovi Hadovi, keď sme potrebovali sálu v kultúrnom*

dome, tiež sme vyjednávali s pani farárkou Monikou Beňovou, aby nám prišla robiť lektorku a porozprávať o význame partnerských vzťahov. Moja skupina pracovala veľmi dobre, zapájali sa, boli aktívni, na podujatie sa veľmi tešili“.

- Dorinda Gáborová, členka mládežníckej skupiny, 18 rokov, Kecerovce: *„keď chodíme do komunitného centra, je tam veľmi dobre. Páči sa mi, že sa nájde niekto dospelý, kto nám pomáha, napríklad Julo Pecha alebo Marián Pecha. Je tam veľká zábava, stretávame sa s priateľmi a plánujeme, čo budeme robiť v najbližšom období. Páčia sa mi aj témy, ktoré na stretnutiach preberáme, napríklad zdravie, mediálna výchova, diskusia k voľbám, mali sme napríklad aj voľbu mládežníckeho starostu“.*

Obr. č. 8 Plánovacie stretnutie mládežníckej skupiny v obci Kecerovce

3.3.3 Plánovacie stretnutia na úrovni mikroregiónu

Z každej lokality boli vybraní členovia, ktorí sa stretávali dva krát mesačne s členmi ostaných lokalít na mikroregionálnej úrovni s cieľom informovať sa vzájomne o pripravovaných komunitných podujatiach a s cieľom vymieňať si skúsenosti a radiť si vzájomne pri príprave komunitných podujatí, tiež spoločne ich vyhodnocovať.

Súčasťou plánovacích stretnutí boli aj vyjednávania s miestnymi autoritami za účelom zabezpečenia komunitných podujatí – napríklad so starostami obcí, riaditeľmi základných škôl, zástupcami miestnych mimovládnych organizácií a podobne.

- Miroslav Galas – Zaufal, starosta obce Kecerovce: *„mikroregionálna spolupráca má veľmi pozitívny prínos, lebo sa stretáva mládež z rôznych obcí, vymieňajú si vzájomne názory a postrehy. Má to pozitívny vplyv hlavne v tom, že pred tým sa vzájomne nepoznali a teraz sa stretávajú a plánujú spoločné projekty a realizujú ich, učia sa vzájomne jedny od druhých“.*
- František Hlavatý, starosta obce Rankovce: *„mikroregionálna spolupráca v iných oblastiach tu už existuje a osvedčila sa, napríklad sme spojení problémami s infraštruktúrou, tvorbou územných plánov a podobne. Rozšíriť túto spoluprácu aj na oblasť práce s mládežou a riešenie problémových okruhov vnímam veľmi kladne. Mladí ľudia z viacerých obcí sú v kontakte i počas štúdia na základnej škole, pretože druhý stupeň základnej školy v Kecerovciach mal spádový charakter. Tieto kontakty sa prerušia odchodom zo školy. Väčšina mládeže už nepokračuje v štúdiu na stredných školách, nastáva stagnácia, nemajú čo ďalej robiť, pre nekvalifikovanú pracovnú silu zamestnania niet. Preto vítam takéto projekty. Niekedy nie je potrebné ani mať miestnosť, teraz príde teplejšie počasie, môžeme rozvíjať aktivity športového alebo turistického charakteru vonku v prírode“.*
- Bc. Františka Ondrašíková, predsedníčka Združenia PRE LEPŠÍ ŽIVOT, terénna sociálna pracovníčka v obci Rankovce, lektorka projektu Láche čháve adadživeseskere: *„kvôli krátkosti projektu sa neuskutočnilo až toľko spoločných stretnutí na úrovni mikroregiónu, ako sme plánovali. Napriek tomu mali svoj význam – výmenu skúseností, porovnanie rozvoja komunít a spolupráce so samosprávami, čo inšpirovalo tých, ktorí sú na začiatku“.*
- Bc. Róbert Géza, terénny sociálny pracovník, Kecerovce: *„jedným z mojich pracovných cieľov od začiatku pôsobenia v tomto regióne bolo zlúčiť mladých z rôznych obcí za účelom rozvoja celého mikroregiónu. Práve počas týchto plánovacích stretnutí po prvý krát došlo ku kontaktom medzi mladými z rôznych obcí, k vytvoreniu siete v rámci participácie rómskej mládeže a k jej zjednoteniu“.*

- Július Pecha, asistent terénneho sociálneho pracovníka, koordinátor projektu Láche čháve adadživeseskere, Kecerovce: *„pracovná skupina v rámci mikroregiónu sa počas trvania projektu sformovala do kvalitného tímu mladých ľudí, kde si navzájom pomáhali, vymieňali skúsenosti a poskytovali spätnú väzbu. Keď jedna obec realizovala komunitné podujatie, bolo veľmi pekné od mladých ľudí z ostatných obcí, že sa chodili vzájomne podporovať a pomáhali si. Tento mikroregionálny rozmer je veľmi dôležitý. Napr. keď mládež z ostatných dvoch obcí, v ktorých sa doteraz nerealizovali žiadne iné projektové aktivity videla, že v Kecerovciach a Rankovciach sú mnohé veci možné, a že miestni mládežníci sami aktívne prispievajú k rozvoju komunity, veľmi ich to povzbudilo k aktivite vo vlastných komunitách. Prenášali tento model práce ďalej. Tiež predstavitelia z iných samospráv, keď videli prínos takýchto projektov, pridali sa a začali podporovať podobné aktivity aj v ich obciach“.*
- Michal Hada, vedúci mládežníckej skupiny, 20 rokov, Rankovce: *„spolupráca s mladými z iných obcí je veľmi dobrá vec, spoznávame sa navzájom, pomáhame si, učíme sa od seba navzájom“.*

Obr. č. 9 Plánovacie stretnutie mládeže na úrovni mikroregiónu

3.3.4 Komunitné podujatia

V čase od decembra 2011 do marca 2012 boli zrealizované štyri veľké komunitné podujatia vo všetkých lokalitách.

V obci Rankovce mladí ľudia identifikovali ako problém partnerské vzťahy mladých párov (konflikty, nerovné postavenie žien a pod.). Zorganizovali Valentínsku párty, ktorej hlavným cieľom bolo diskutovať o zdravých partnerských vzťahoch a o možnostiach ako zlepšiť spolunažívanie v partnerských vzťahoch (zvýšenie vzájomnej úcty) v miestnej komunite. Párty sa uskutočnila dňa 14.02.2012 v kultúrnom dome v obci Rankovce, išlo o spoločenskú akciu, ktorej obsahom bola prednáška a interaktívne hry na tému partnerské vzťahy. Podujatia sa zúčastnilo 100 ľudí.

Obr. č. 10 Vystúpenie mládežníckej kapely

Obr. č. 11 Podpora zo strany mládežníkov z iných obcí

Obr. č. 12 Prednáška lektorky

Obr. č. 13 Zábava počas Valentínskej párty

V obci Vtáčkovce mladí ľudia identifikovali ako veľký problém záškoláctvo detí a tiež to, že mládež nepokračuje v štúdiu na stredných školách po ukončení základnej školy. Zinscenovali krátke divadelné predstavenie pre členov komunity, v ktorom poukazovali na význam školy a vzdelania. Cieľom bolo motivovať mládež k dokončeniu a zvýšeniu vzdelania. Spoločenská akcia s názvom „Čoro Emil“ prezentovala scénu o živote chlapca, ktorý zavrhol vzdelanie. Podujatie sa uskutočnilo dňa 18.02.2012 na obecnom úrade v obci Vtáčkovce a zúčastnilo sa ho 50 ľudí.

Obr. č. 14 Divadelné predstavenie „Čoro Emil“

Obr. č. 15 Divadelné predstavenie „Čoro Emil“

Obr. č. 16 Obecenstvo

Obr. č. 17 Obecenstvo

V obci Kecerovce mladí ľudia identifikovali ako problém rozmáhajúcu sa závislosť na omamných látkach u miestnej mládeže. Zinscenovali krátke divadelné predstavenie pre členov komunity, v ktorom využili hlavný motív z rozprávky o Snehulienke, ktorá zjedla otrávené jablko a zaspala. Cieľom bolo prispieť k zníženiu počtu závislých na omamných látkach v obci Kecerovce. Po predstavení nasledoval

súťažný kvíz, ktorého hlavným cieľom bolo poukázať na nebezpečenstvo užívania návykových látok, mladí ľudia súťažili s tímoch. Podujatie sa uskutočnilo dňa 26.02.2012 v komunitnom centre v Kecerovciach a zúčastnilo sa ho okolo 70 ľudí.

Obr. č. 18 Súťažný kvíz

Obr. č. 19 Súťažiaci a obecnstvo

V obci Boliarov mladí ľudia identifikovali ako problém rozmáhajúcu sa závislosť na hracích automatoch v rómskych rodinách. Zinscenovali krátke divadelné predstavenie pre členov komunity, v ktorom poukázali na nebezpečenstvo hry na automatoch. Jeho cieľom bolo prispieť k odstráneniu problému gembingu z rómskej komunity. V prípravnej fáze realizovali tvorivé dielne s názvom Buťakeri vasta, kde si vyrobili jednak tričká pre účely predstavenia, jednak sa učili vyrábať šperky. Predstavenie doplnili ukážkami rómskeho tanca a tombolou, v ktorej použili ako ceny prevažne šperky vyrobené v tvorivých dielňach. Výroba šperkov oslovila i chlapcov, čím sme boli milo prekvapení a v budúcnosti chceme rozvíjať tvorivé dielne a učiť sa pracovať aj s inými materiálmi, prípadne vyrábať iné okrasné a úžitkové predmety. Tvorivé dielne sa realizovali v zasadačke obecného úradu v obci Boliarov a komunitné podujatie v kultúrnom dome v obci Boliarov. Podujatia sa zúčastnilo okolo 50 ľudí.

Obr. č. 20 Divadelné predstavenie

Obr. č. 21 Ukážky rómskeho tanca

Obr. č. 22 Obecenstvo

Po komunitnom podujatí, s odstupom niekoľkých dní, mládež z Boliarova zorganizovala slávnostné vyhodnocovacie stretnutie pre členov mládežníckej skupiny, na ktoré pozvali i lektorky a starostu obce. Dali si skutočne záležať na prestieraní, menu i oblečení. Táto pocta nás veľmi dojala. Poďakovali sa za možnosť pôsobiť v projekte a vyjadrili veľkú túžbu spolupracovať na mnohých ďalších projektoch v budúcnosti.

Obr. č. 23 Slávnostné vyhodnocovacie stretnutie

- Miroslav Galas – Zaufal, starosta obce Kecerovce: „komunitné podujatia podporujem, lebo sa tam mládež vzdeláva a dokazuje svoj talent. Ukazujú, že rómska kultúra tiež má čo ponúknuť, takto ju zviditeľňujú vo veľmi pozitívnom svetle“.

- František Hlavatý, starosta obce Rankovce: *„scénka, ktorú si mládež pripravila bola dobrá a zaujímavá. Bolo to veľmi spontánne, prirodzené vystúpenie a preto milé a zábavné. Nikto ich nenútil naučiť sa taký a taký scenár, sami si to vymysleli a s pomocou vedúcej skupiny a terénnej sociálnej pracovníčky nacvičili a predviedli. Tombola bola tiež veľmi dobrá, takmer každý z obecnstva si odniesol nejakú drobnosť, ktorú mládež vytvorila v tvorivých dielňach. Sám som bol prekvapený, aké krásne veci vyrobili. Takéto aktivity je potrebné podporovať, miestna mládež nemá ako inak zmysluplne tráviť voľný čas, má to silný preventívny charakter. Chýba nám v obci komunitné centrum. Podporoval by som aj iné vzdelávacie aktivity, doučovania detí, voľnočasové krúžky, detašované pracoviská škôl a podobne“.*
- Bc. Františka Ondrašiková, predsedníčka Združenia PRE LEPŠÍ ŽIVOT, terénna sociálna pracovníčka v obci Rankovce, lektorka projektu Láche čháve adadživeseskere: *„počas plánovania, realizácie a vyhodnocovania komunitných podujatí si mládež vyskúšala organizačné, manažérske schopnosti. Podujatia boli veľkým prínosom pre miestne komunity ako také. Mladí ľudia mohli zažiť kultúrnu akciu, byť spolu. Podujatia mali tiež osvetový, výchovný účinok“.*
- Ing. Blanka Berkyová, manažérka organizačnej jednotky Centra komunitného rozvoja Košice a manažérka projektu SPOTs, lektorka projektu Láche čháve adadživeseskere: *„najlepšie podujatie je také, ktoré vymyslí, naplánuje, zrealizuje, ale aj zhodnotí samotná komunita. Bola som súčasťou rôznych tipov komunitných podujatí, nielen na strane organizátora, ale aj účastníka. Pre mňa je to vždy kreatívny priestor s pozitívnou energiou, možnosťou stretnúť ľudí, ktorých nevyhľadávam pravidelne, ale s istotou viem, že ich stretnem práve tam“.*
- Bc. Róbert Géza, terénny sociálny pracovník, Kecerovce: *„komunitné podujatia boli zorganizované takmer na profesionálnej úrovni, úspech, ktorý mladí ľudia zožali od obecnstva ich veľmi motivoval k ďalšej tvorivej a edukačnej činnosti“.*
- Július Pecha, asistent terénneho sociálneho pracovníka, koordinátor projektu Láche čháve adadživeseskere, Kecerovce: *„pre skupiny mladých ľudí vo*

Vtáčkovciach a Boliarove to bolo prvé podujatie, ktoré vôbec kedy organizovali, napriek tomu, podujatia boli veľmi dobre naplánované a zrealizované. Myslím si, že to bolo okrem zásluhy aktívnych mladých ľudí i vďaka vedúcim skupín a koordinátorovi projektu, a tiež vďaka mladým ľuďom z obcí Rankovce a Kecerovce, ktorí disponovali viacerými praktickými skúsenosťami z iných projektov. Každé z komunitných podujatí poukazovalo na najväčšie problémy v tej ktorej obci a spoločne vybrané problémy vytvárajú obraz o problémoch v mikroregióne. Niektoré komunitné podujatia boli prezentované v rómskom jazyku, čo značne zjednodušilo pochopenie prezentovanej aktivity pre obecnstvá a mladým to umožnilo rozvíjať vzťah k vlastnej kultúre. I propagácia jednotlivých komunitných podujatí bola dobre zorganizovaná, informácie boli vyhlásené v miestnych obecných rozhlasoch, bolo rozmiestnených viacero plagátov a mladí ľudia medzi sebou šíрили informácie o plánovaných podujatiach“.

- Radoslav Koščák, asistent terénneho sociálneho pracovníka, Kecerovce: „to, čo mladí ľudia pripravili a prezentovali pred publikom bolo úžasné. Obyvatelia komunity si pred tým mysleli, že mladí ľudia chodia do komunitného centra len oddychovať a nevideli v tom hlbší význam, avšak po prezentácii komunitných podujatí pochopili, že tu mládež veľmi efektívne trávi svoj voľný čas, získava nové vedomosti, zručnosti a spôsobilosti. Tiež verím, že konečne viac pochopili význam našej práce – terénnych sociálnych pracovníkov a ich asistentov“.
- Michal Hada, vedúci mládežníckej skupiny, 20 rokov, Rankovce: „na našom komunitnom podujatí sme tancovali spoločenské tance, páry, ktoré sú spolu najdlhšie, mohli súťažiť v rôznych spoločenských hrách. Prednáška bola zaujímavá. Páčilo sa mi, že nás prišli povzbudiť aj mladí z iných obcí, moja skupina bola s komunitným podujatím veľmi spokojná“.

Dorinda Gáborová, členka mládežníckej skupiny, 18 rokov, Kecerovce: „ja som priamo vystupovala v našom komunitnom podujatí v Kecerovciach. Hrali sme rozprávku o Snehulienke a siedmych abstinentsoch, ja som hrala macochu. Celé divadlo bolo o tom, že nevlastné dcéry chceli nahovoriť Snehulienku, aby pila, fajčila a podobne, aby

oni zdedili celý majetok... Napríklad môj kamarát Lukáš hral zrkadlo a keď som sa ho pýtala, kto je najkrajší na celej zemi, on povedal, ty si najkrajšia, ale Snehulienka, tá je ešte krajšia... My sme si pripravili celú rozprávku preto, lebo vieme, že mnohí mladí ľudia v Kecerovciach drogujú a chceli sme upozorniť, aby to nerobili. Po rozprávke nasledoval kvíz, tiež o drogách, kde sa súťažilo o vecné ceny“.

3.3.5 Prepájanie skupiny mládeže s miestnymi autoritami, budovanie partnerstiev

Zástupcovia mládeže sa pravidelne zúčastňovali stretnutí s miestnymi autoritami. V úvode projektu spoločne s nami informovali na stretnutiach starostov obcí o projekte, ktorý bude prebiehať. Počas realizácie projektu vyjednávali so starostami o možnostiach podpory – napríklad možnosť používať komunitné centrum, možnosť stretávať sa na obecnom úrade, možnosť využiť kultúrny dom na komunitné podujatie a podobne.

Obr. č. 24 Pracovné stretnutie so starostom obce Kecerovce

Obr. č. 25 Účasť starostu obce Boliarov na komunitnom podujatí

Obr. č. 26 Účasť starostu obce Rankovce na komunitnom podujatí

- Miroslav Galas – Zaufal, starosta obce Kecerovce: *„nemám problém spolupracovať s mládežou, stále im vychádzam v ústrety. Podporujem ich finančne, priestorovo, aj toho roku mám na pláne nejaké zájazdy s mládežou, nechávam výber na nich. Dal som k dispozícii rómskej mládeži budovu, v ktorej si vybudujú mládežnícke centrum, pomôžem im s rekonštrukciou a obec bude hradiť náklady na elektrinu. Veľmi verím, že v budúcnosti sa nám to všetko vráti a z tejto mládeže vyrastú zodpovední mladí ľudia“.*
- František Hlavatý, starosta obce Rankovce: *„u nás takáto spolupráca len začína, tri mesiace sú krátkym obdobím na dôkladnejšie vyhodnotenie. Avšak za najdôležitejšie považujem, že sú to mladí ľudia, ktorí naozaj chcú niečo robiť... Tiež si myslím, že významnú úlohu zohráva i terénna sociálna pracovníčka Monika Bačovej, ktorá mládež koordinuje aj so svojou asistentkou Andreou Klempárovou, veľmi vhodným spôsobom. Pravidelnejšie kontakty a komunikácia prinášajú aj iné výhody, predovšetkým spoznávanie sa navzájom, minorita s majoritou... Keď prídu mladí ľudia s dobrou myšlienkou, u mňa majú dvere stále otvorené. Mne sa páči, že chcú zmenu, ich vlastná aktivita je sympatická a keď môžem, tak pomôžem. Dôležité je podporovať vzdelávanie v akejkoľvek forme. Mladých musíme podchytiť, musíme s nimi robiť. Práca s mládežou je pre nás všetkých do budúcnosti jediným riešením“.*
- Stanislav Hada, starosta obce Rankovce: *„tento projekt a podobné aktivity hodnotím veľmi pozitívne, som rád, že mládež sa v našej obci aktivizuje a chcem ich aj naďalej podporovať“.*
- Bc. Františka Ondrašiková, predsedníčka Združenia PRE LEPŠÍ ŽIVOT, terénna sociálna pracovníčka v obci Rankovce, lektorka projektu Láche čháve adadživeseskere: *„tento projekt smeroval k zblíženiu štyroch obcí nášho mikroregiónu. Podarilo sa nám viac vtiahnuť samosprávy do práce s mládežou. Dokázali sme podnietiť diskusie na tému participácia mládeže na verejnom živote a kreovať spoluprácu do budúcnosti“.*
- Ing. Blanka Berkyová, manažérka organizačnej jednotky Centra komunitného rozvoja Košice a manažérka projektu SPOTs, lektorka projektu Láche čháve

adadživeseskere: „*samospráva je neoddeliteľnou súčasťou fungovania každého mesta či obce. Kontakt mládeže, ale aj akejkolvek inej komunitnej skupiny s jej predstaviteľmi je kľúčový predovšetkým z hľadiska obhajovania záujmov, potrieb komunity, vytvárania si vlastného miesta v nej, získavania rešpektu, vyjednávacích zručností a v konečnom dôsledku aj budovania korektného partnerského vzťahu pre dialóg o budúcom rozvoji danej komunity*“.

- Bc. Róbert Géza, terénny sociálny pracovník, Kecerovce: „*prístup autorít bol počas trvania projektu mimoriadne ústretový, predstavitelia samospráv si vypočuli názory mladých a podporili ich vo vlastných aktivitách*“.
- Július Pecha, asistent terénneho sociálneho pracovníka, koordinátor projektu Láche čháve adadživeseskere, Kecerovce: „*prezentovanie aktivít, na ktorých sa zúčastnili aj predstavitelia obcí, reálne poukázalo na to, že mladí ľudia sú schopní samostatne pracovať a rozvíjať sa, čo predstaviteľov obce presvedčilo o tom, že má význam podporovať takéto aktivity. Že je to dobrá a snád' jediná vízia do budúcnosti. Starostovia sa zapojili do projektu, preukázali dobrú vôľu spolupracovať s mládežou a doslovne na základe výsledkov projektu skonštatovali, že mládež ma u nich s dobrými myšlienkami vždy dvere otvorené*“.
- Radoslav Koščák, asistent terénneho sociálneho pracovníka, Kecerovce: „*náš starosta je za každým podujatím, za každou akciou ... bez jeho ústretového prístupu by sa nám určite nepodarilo zorganizovať toľko prospešných vecí, prispieva rôznou formou a podporuje našu činnosť*“.
- Michal Hada, vedúci mládežníckej skupiny, 20 rokov, Rankovce: „*s pánom starostom z Rankoviec sa nám spolupracuje veľmi dobre, keď niečo potrebujeme pomáha nám, naše aktivity podporuje. Príde sa stále pozrieť aj na naše podujatia*“.

Dorinda Gáborová, členka mládežníckej skupiny, 18 rokov, Kecerovce: „*veľmi sa mi páči, ako sa k nám správa pán starosta. Nedáva nám vôbec pocítiť, že sme menejcenní. Keď niečo potrebujeme, pomáha nám. Je k nám otvorený a úprimný. Keď*

sme boli na mládežníckej výmene v Nemecku, bol s nami aj pán starosta. Aktívne sa zapájal do všetkých našich aktivít, spoločne s nami jedol, pracoval i zabával sa“.

3.3.6 Propagácia projektu

Projekt sme propagovali na webstránke Združenia PRE LEPŠÍ ŽIVOT, pričom aktualizáciu vykonával jeden z rómskych mládežníkov. Vytvoril tiež stránku na sociálnej sieti Facebook, kde sme propagovali projektové aktivity.

Do spolupráce sme oslovili i Rómske mediálne centrum (MECEM) a Rómsku tlačovú agentúru (RPA). Projekt bol medializovaný v rámci reportáže v rozhlasení i v televízii, tiež v novinách.

Obr. č. 27 Rozhovor v obci Vtáčkovce

Obr. č. 28 Rozhovor s hlavným predstaviteľom predstavenia „Čoro Emil“

Obr. č. 29 Tvorba reportáže z výcviku v Danišovciach

- Bc. Františka Ondrašíková, predsedníčka Združenia PRE LEPŠÍ ŽIVOT, terénna sociálna pracovníčka v obci Rankovce, lektorka projektu Láche čháve adadživeseskere: *„projekt bol veľmi dobre spropagovaný a čo je najdôležitejšie, aj v tejto časti projektu participovala mládež. Napríklad Róbert Géza oslovoval médiá, podával im správy a výstupy z projektu“*.
- Bc. Róbert Géza, terénny sociálny pracovník, Kecerovce: *„úprimne ďakujem publicistom, ktorí propagovali náš projekt, myslím, že aj oni kladne hodnotili procesy, ktoré sa diali pri práci s mládežou počas trvania projektu a entuziazmus mládeže ich príjemne prekvapil a povzbudil“*.
- Július Pecha, asistent terénneho sociálneho pracovníka, koordinátor projektu Láche čháve adadživeseskere, Kecerovce: *„propagácia projektu bola veľmi dobre zorganizovaná. Po odvysielaní v rómskom magazíne So vakeres? sa stretla s pozitívnym ohlasom. Boli odvysielané dve reportáže z projektu v TV a tiež ďalšie v rádiu. Rómsky magazín po odvysielaní prvej reportáže dostal veľa ohlasov zo strany divákov, ktorí sa úprimne zaujímali o to, či komunitné podujatia boli zorganizované a s akým úspechom“*.

Dorinda Gáborová, členka mládežníckej skupiny, 18 rokov, Kecerovce: *„pani novinárka so mnou robila rozhovor, mala som trému, ale bolo to veľmi zaujímavé hovoriť pred kamerou. Pýtali sa ma prečo som v projekte, ako som sa zapájala a či ma to baví. Keď som sa potom videla v TV, tak som sa veľa nasmiala s priateľmi i s rodinou“*.

3.3.7 Vydanie monografie

Významným výstupom z projektu je i vydanie tejto monografie. Okrem teoretických východísk je v nej zachytené odskúšanie pilotnej metodiky aktivizácie rómskej mládeže v rámci Slovenskej republiky. Veríme, že monografia nájde svoje uplatnenie v praxi, najmä ako pomôcka v práci pracovníkov s mládežou, prípadne iných pomáhajúcich profesionálov (ako napríklad terénnych sociálnych pracovníkov, komunitných pracovníkov, pracovníkov mimovládnych organizácií, škôl a podobne), tiež zástupcov miestnych samospráv. Veríme tiež, že monografia bude slúžiť ako

advokačný nástroj pre našu aktívnu rómsku mládež, napríklad pri vyjednávaniach s rôznymi skupinami aktérov, pri oslovovaní potenciálnych donorov a podobne.

- Miroslav Galas – Zaufal, starosta obce Kecerovce: *„monografia má význam, propaguje dobré veci, šíri tieto myšlienky ďalej. Poukazuje na to, ako my zdokonaľujeme mládež, aby v budúcnosti vedela lepšie žiť. I v iných obciach môžu zistiť, že sa to dá, že sú to dobré veci a že je potrebné sa tomu venovať a podporovať ich“.*
- Ing. Blanka Berkyová, manažérka organizačnej jednotky Centra komunitného rozvoja Košice a manažérka projektu SPOTs, lektorka projektu Láche čháve adadživeseskere: *„výstupy z projektu môžu byť inšpiráciou pre mimovládne organizácie, ako aj pre samotnú mládež, ktorá by niečo chcela robiť, len nevie ako. Monografie, publikácie sú hlavne taktiež zdrojom informácií pre širokú verejnosť, na ktorú chceme v konečnom dôsledku pôsobiť a v budúcnosti ju aj ovplyvňovať“.*
- Július Pecha, asistent terénneho sociálneho pracovníka, koordinátor projektu Láche čháve adadživeseskere, Kecerovce: *„myslím si, že monografia bude veľmi prospešná pre všetkých, ktorí pracujú s mládežou. Dúfam, že i tvorcovia grantových výziev z nej budú čerpať. A v neposlednom rade, táto monografia potvrdzuje, že práca s mládežou zo znevýhodnených komunít na svoj význam a že bez takýchto projektov a zámerov do budúcnosti sa rómska populácia nebude rozvíjať. Rómska mládež má obrovský potenciál, chce a má chuť skvalitňovať svoj život a záujem participovať na veciach verejných. Bojujú za lepšiu budúcnosť, čoho dôkazom je i zapojenie sa a výsledky tohto projektu“.*
- Michal Hada, vedúci mládežníckej skupiny, 20 rokov, Rankovce: *„monografia môže pomôcť všetkým, ktorí pracujú s mládežou, môže im ukázať, aké projekty sú pre mládež zaujímavé, ako ich pripraviť, realizovať a vyhodnocovať“.*

Dorinda Gáborová, členka mládežníckej skupiny, 18 rokov, Kecerovce: *„táto kniha môže 100% pomôcť iným ľuďom. Hlavne tým, ktorí chcú pracovať s mládežou, ale nevedia ako na to. Keď to fungovalo u nás, prečo by to nefungovalo aj v iných obciach?“.*

Zoznam použitej literatúry

- BARÁT, J. a kol. *Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie*. Bratislava : PDCS, 2000. 307 s. ISBN 80-968095-3-9.
- BEDNAŘÍK, A. a kol. *Čítanka pre neziskové organizácie*. Bratislava : PDCS, 1998. 199 s. ISBN 80-967890-5-8.
- BERKYOVÁ, B. a kol. *Situačná analýza Kecerovce, Rankovce, Vtáčkovce, Boliarov*. Košice : Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT, 2011. 62 s. ISBN 978-80-970726-0-5.
- BURKETT, I. *The Globalised and Postmodern Frameworks and Justifiers of Local Community Based Practice: Will Community Development Move to the Centre of Social Work Practice and Education?* St Lucia : School of Social Work Univerzity of Queensland, 2000.
- DIRGOVÁ, E., KALANIN, P. Sociálna práca ako nástroj prevencie sociálnej núdze a chudoby rómskeho etnika. In *Zmena a budúcnosť či stagnácia a minulosť Rómov na Slovensku: vysokoškolské učebné texty pre študentov romológie a sociálnej práce s etnickými skupinami*. Košice : KSK, KSP FF UPJŠ, 2009. ISBN 978-80-970137-7-6. s. 22-27.
- DIRGOVÁ, E., KALANIN, P. Poruchy správania ako forma deviantného správania. In *Drogová prevencia v sociálnej práci: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie a konferencie mladých vedeckých pracovníkov Drogy a s nimi súvisiace sociálno-patologické javy, konanej dňa 20.11.2009 v Košiciach*. Košice : KSK, KSP FF UPJŠ, 2009. ISBN 978-80-970251-8-2. s. 47-53.
- FABIAN, A. Kapitoly z histórie – sociálna činnosť v stredoveku. In ŽIAKOVÁ, E. a kol. *Sociálna práca. Teoretické východiská a praktické kontexty*. Košice : UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 978-820-7097-870-2, s. 10-25.
- FRK, B. Komunitná práca a jej možnosti pri zvyšovaní kvality života komunity. In *Kvalita života a ľudské práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej v dňoch 2.-3. apríla 2002 v Prešove*. Prešov : FF PU, 2002. ISBN 80-8068-088-4. s. 400-406.
- HARTL, P. *Komunita občanská a komunita terapeutická*. Praha : SLON, 1997. 221 s. ISBN 80-85850-45-1.

- KINKOR, M. Komunitní práce. In Matoušek, O. a kol. *Metódy a řízení sociální práce*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2, s. 253-270.
- KOČIŠOVÁ, A. Sociálne inštitúcie. In ŽIAKOVÁ, E. a kol. *Sociálna práca. Teoretické východiská a praktické kontexty*. Košice : UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 978-820-7097-870-2, s. 129-193.
- KOČIŠOVÁ, A. Význam komplexnej multidisciplinárnej prevencie sociálnej deviácie a sociálnej patológie mládeže – preventívne programy v zahraničí i u nás. In *Košické dni sociálnej práce. Prevencia sociálnej patológie v prostredí stredných škôl Košického samosprávneho kraja: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25.11.2011 v Košiciach*. Košice : KSK, KSP FF UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 978-80-970978-9-9. s. 154-159.
- KOČIŠOVÁ, A., KRÁLIKOVÁ, V., ŠIŇANSKÁ, K. Je zdravie pre Rómov dôležitou hodnotou? In *Vzdělávání menšin a multikulturní výchova v evropském kontextu: sborník příspěvků z 2. mezinárodní konference konané v dnech 19.-20. 11. 2009 v Liberci*. Liberec : LRS, 2009. ISBN 978-80-903953-4-3. s. 125-129.
- Kol. autorov. *Konferencia o aktívnej participácii mládeže. Zborník z konferencie konanej dňa 05.12.2005 v Bratislave*. Bratislava : Iuventa, 2005. 23 s. ISBN 80-8072-046-0.
- LEVICKÁ, J. *Metódy sociálnej práce*. Trnava : Vev, s.r.o., 2002. 122 s. ISBN 80-89074-38-3.
- LOVAŠOVÁ, S. Metódy a techniky sociálnej práce. In ŽIAKOVÁ, E. a kol. *Sociálna práca. Teoretické východiská a praktické kontexty*. Košice : UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 978-820-7097-870-2, s. 78-128.
- LOVAŠOVÁ, S. Dištančné poradenstvo pre deti a mládež. In *Košické dni sociálnej práce. Prevencia sociálnej patológie v prostredí stredných škôl Košického samosprávneho kraja: zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 25.11.2011 v Košiciach*. Košice : KSK, KSP FF UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 978-80-970978-9-9. s. 135-140.
- MACHÁČEK, L. Občianska a politická participácia mládeže. In *Mládež ako aktér sociálnej zmeny: zborník príspevkov z vedeckej konferencie, konanej v Trnave*. Trnava : Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2009. ISBN 978-80-8105-096-1. s. 10-31.

- MACHÁČEK, L. 1996. *Občianska participácia a mládež*. Bratislava : IRIS, 98 s. ISBN 80-85447-04-5.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Metódy a řízení sociální práce*. Praha : Portál, 2003. 384 s. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi*. Praha : Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Praha : Portál, 2007. 312 s. ISBN 978-80-7367-331-4.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha : Portál, 2008. 272 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MIHÁLIKOVÁ, J. a kol. 2005. *Čítanka pre samosprávy. Mládežnícka politika na miestnej úrovni*. Bratislava : Iuventa, 21 s. ISBN 80-8072-043-6.
- PAULÍNIOVÁ, Z. Participácia: Definícia pojmu a stav na Slovensku. In Pirošík. V. *Participácia v samospráve*. Bratislava : TIS, Adin, s.r.o., 2005. ISBN 80-89041-87-6, s.13-18.
- PAULINIOVÁ, Z. Facilitátorka komunitného rozvoja pomáha prejsť procesom participatívneho plánovania. In *Sociální práce/Sociálna práca*. ISSN 1213-6204, 2009, roč. 9, č. 1, s. 17-18.
- PIROŠÍK, V. *Participácia v samospráve*. Bratislava : TIS, Adin, s.r.o., 2005. 64 s. ISBN 80-89041-87-6.
- PŘÍHODOVÁ, A. Koncept komunity v komunitní sociální práci. In *Sociální práce/Sociálna práca*. ISSN 1213-620, 2004, roč. 3, č. 3, s. 43-56.
- ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha : Slon, 1997. 75 s. ISBN 80-85850-00-1.
- SEDLÁKOVÁ, M. Základy práva pre sociálnu prácu. In ŽIAKOVÁ, E. a kol. *Sociálna práca. Teoretické východiská a praktické kontexty*. Košice : UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 978-820-7097-870-2, s. 228-245.
- SLOVÁK, P. - VEREŠ, M. *Metódy sociálnej práce II*. Bratislava : VŠZaSP sv. Alžbety, 2007. 120 s. ISBN 978-80-89271-19-1.
- SMIEŠKA, B. Centrum komunitného rozvoja podporuje proces participatívneho komunitného plánovania. In *Sociální práce/Sociálna práca*. ISSN 1213-6204, 2009, roč. 9, č. 1, s. 38-41. STRIEŽENEC, Š. *Slovník sociálního pracovníka*. Trnava : Sapientia, 1996. 255 s. ISBN 80-967589-0-X .

ŠLOSÁR, D. Teórie sociálnej práce. In ŽIAKOVÁ, E. a kol. *Sociálna práca. Teoretické východiská a praktické kontexty*. Košice : UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 978-820-7097-870-2, s. 26-77.

ŠLOSÁR, D. Komunitný rozvoj. In *Marginalizované skupiny: zborník vedeckých štúdií k problematike stratégií vo vzťahu k marginalizovaným skupinám z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 20. augusta 2008 v Košiciach*. Košice : KSK, 2008. ISBN 978-80-970001-0-3. s. 59-70.

TOKÁROVÁ, A. a kol. *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov : FF PU Akcent Print, 2002. 573 s. ISBN 80-8068-086-8.

ÚLEHA, I. Komunitné plánovanie sociálnych služieb pripomína pohádku O chytré horáky. In *Sociální práce/Sociálna práca*. ISSN 1213-6204, 2009, roč. 9, č. 1, s. 13-16.

Zákon č. 282/2008 o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 406/2011 o dobrovoľníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

ŽIAKOVÁ, E. Sociálna práca – samostatná interdisciplinárna veda. In ŽIAKOVÁ, E. a kol. *Sociálna práca. Teoretické východiská a praktické kontexty*. Košice : UPJŠ v Košiciach, 2011. ISBN 978-820-7097-870-2, s. 194-227.

ŽIAKOVÁ, E. *Psychosociálne aspekty sociálnej práce*. Prešov : AKCENT PRINT, 2005. 232 s. ISBN 80-969274-2-6.

ŽILOVÁ, A. Komunitná sociálna práca. In Tokárová, A. a kol. *Sociálna práca. Kapitoly z dejín, teórie a metodiky sociálnej práce*. Prešov : FF PU Akcent Print, 2002. ISBN 80-8068-086-8, s. 465-478.

Dostupné na internete:

- www.iuventa.sk (dňa 23.02.2012)
- www.mladezvakcii.sk (dňa 23.02.2012)
- www.rmkk.sk (dňa 23.02.2012)
- [http://sk.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dianska_spolo%C4%8Dnos%C5%A5_\(modern%C3%BD_v%C3%BDznam\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dianska_spolo%C4%8Dnos%C5%A5_(modern%C3%BD_v%C3%BDznam)), (dňa 23.02.2012)

- <http://kosice-okolie.webnode.sk/moznosti-okresu/> (dňa 15.01.2011)
- http://obeckecerovce.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=46&Itemid=54 (dňa 10.01.2011)
- <http://www.abov.eu.sk/rankovce/>, (dňa 10.01.2011)
- <http://www.boliarov.sk/index.php>, (dňa 10.01.2011)
- <http://www.abov.eu.sk/vtackovce/>, (dňa 10.01.2011)
- <http://prelepsizivot.rankovce.sk/>, (dňa 12.03.2012)
- <http://www.yepp-community.org>, (dňa 13.03.2012)

Na projekte spolupracovali

Centrum komunitného rozvoja Košice

ECAV cirkevný zbor Rankovce

ECAV cirkevný zbor Opiná

Internationale Akademie (INA) gGmbH an der Freien Universität Berlin – Youth Empowerment Partnership Programme (YEPP)

Obec Rankovce

Obec Kecerovce

Obec Boliarov

Obec Vtáčkovce

OZ Drak

Rómske mediálne centrum (MECEM)

Rómska tlačová agentúra (RPA)

Spojená škola Alejová 6, Košice, detašované pracovisko v Rankovciach

Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity, regionálna kancelária Košice

Názov: Láche čháve adadživeseskere (Dobrá mládež dneška)

Autorky: PhDr. Katarína Šiňanská, Bc. Františka Ondrašiková

Vydalo: Združenie PRE LEPŠÍ ŽIVOT, Rankovce 21, 044 45 Bidovce, okres Košice

Počet strán: 75

Miesto vydania: Košice

Rok vydania: 2012

ISBN 978-80-970726-5-0

EAN 9788097072650

PhDr. Agnesa Kočišová

odborná asistentka Katedry sociálnej práce FF UPJŠ
v Košiciach

Monografiu *Láche čháve adadživeseskere (Dobrá mládež dneška)* vydávanú Združením PRE LEPŠÍ ŽIVOT z pera autoriek Kataríny Šiňanskej a Františky Ondrašíkovej uvítajú nielen pracovníci s mládežou, terénni sociálni pracovníci, komunitní pracovníci, pracovníci MVO a škôl, ale jej prínos nesporne ocenia aj študenti a študentky príslušných odborov.

Monografia obsahuje usporiadaný systém informácií: prvé dve kapitoly sú zamerané na vytváranie občianskej spoločnosti prostredníctvom rozvoja občianskej participácie a podpory komunitného rozvoja, na význam zvyšovania participácie mládeže na verejnom živote, pričom mimoriadnym prínosom je najmä časť venovaná kľúčovým agendám a dokumentom sociálnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži a to nielen v SR ale i v Európskej únii. Vychádzajúc zo základných princípov *Európskej charty o participácii mladých ľudí na živote obci a regiónov* (1992, 2003) autorky zdôrazňujú, že nezanedbateľný podiel globálnej politiky participácie občanov na verejnom dianí musí predstavovať práve účasť mladých ľudí na miestnom a regionálnom živote.

Tretia, posledná časť monografie prináša konkrétne informácie o projekte a jeho výsledkoch realizovanom v kecerovsko-olšavskom mikroregióne pod gesciou programu *YEPP – Youth Empowerment Partnership Programme*. Prvoradým cieľom uvedeného projektu je riešenie sociálnych problémov a zlepšenie života mladých ľudí ohrozených sociálnym vylúčením ako i spoločná participácia rómskej i nerómskej mládeže na rozvoji svojej komunity. Významné výsledky projektu sú dokumentované mnohými vydarenými spoločenskými, kultúrnymi, športovými alebo výchovno-vzdelávacími aktivitami a práve v úspešnosti týchto aktivít spočíva sila predkladanej monografie.

Mgr. Tatiana Juhášová

asistentka Katedry sociálnej práce FF UPJŠ
v Košiciach

S cieľom upriamiť pozornosť na problematiky rozvoja a kvality občianskeho života spoločnosti v celej rozmanitosti tém spojených s touto úlohou sa kolektív autoriek, PhDr. Katarína Šiňanská a Bc. Františka Ondrašíková, rozhodol pre publikáciu: „*Láche čháve adadživeseskere (Dobrá mládež dneška)*“ vo forme monografie, ktorá nielen mapuje stav občianskej iniciatívy u mládeže, ale aj sleduje právnu, legislatívnu a sociálnu rovinu v súčasnom stave vývoja. Takáto forma monografie je - aspoň podľa názoru recenzentky - vhodnou formou nielen z hľadiska zámeru, ktorý sledujú, ale aj z hľadiska účelného oslovenia cieľovej skupiny. Prehľbiť záujem o veci verejné totiž nie je v našom prostredí jednoduchá úloha, a to nielen vo vzťahu k mládeži, ale aj vo vzťahu k sociálnym a komunitným pracovníkom, ktorí s mládežou pracujú. Autori tak vlastne sledujú súčasné európske trendy, ktorých cieľom je zefektívniť podporu občianskej participácie a komunitného rozvoja na medzinárodnej úrovni, čoho prejavom bol aj európsky rok dobrovoľníctva a sociálnej inklúzie 2011. Všeobecný prehľad jednotlivých aspektov danej problematiky strieda kritické hodnotenie, motivačný príhovor a predovšetkým demaskovanie aktuálnych nedostatkov a problémov. Konkrétne hodnotenie vybraných tém je demonštrované napríklad na analýze princípu subsidiarity a decentralizácie v modernej demokracii. Špeciálnu pozornosť si taktiež zaslúži kapitola o zvyšovaní participácie mládeže v kecerovsko-olšavskom mikroregióne. Zameranie monografie vystihuje nasledovný výrok autorov: „Stretávame sa s hlbokým nezaujmom o veci verejné. Mladí potrebujú zažiť, že zodpovedný a čestný človek môže rozhodovať o tom, ako žije on sám, ale aj jeho okolie“.

ISBN 978-80-970726-5-0

EAN 9788097072650